

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

В. О. Завідувача кафедри

Максимович Р. О.

«_____»_____2023р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
«БАКАЛАВР»
спеціальності 293 «Міжнародне право»

**Тема: ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ
ПРІОРИТЕТ УКРАЇНИ**

Виконавець: Біленко Олексій Андрійович

Науковий керівник: д.ю.н., професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Мушак Наталія Богданівна

Нормоконтролер: викладач Головатенко Марина Юріївна

Київ, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ТЕОРИТИЧНІ ЗАСАДИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	8
1.1. Особливості права Європейського Союзу.....	8
1.2. Становлення європейських інтеграційних об'єднань і їх права.....	16
1.3. Основні етапи розширення Європейського Союзу.....	21
РОЗДІЛ 2. АСОЦІАЦІЇ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ЯК ПЕРШИЙ ЕТАП ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	32
2.1. Передумови створення асоціації України з Європейським Союзом.....	32
2.2. Зона вільної торгівлі з Україною як майбутня частина внутрішнього ринку Європейського Союзу.....	38
2.3. Співпраця України з Європейським Союзом у сфері зовнішньої і внутрішньої політики	43
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	51
3.1. Статус України як кандидата в члени Європейського Союзу.....	51
3.2. Вимоги Європейського Союзу до України які передують початку переговорів про набуття членства в ЄС.....	56
3.3. Основні проблеми на шляху набуття членства України в Європейському Союзі.....	60
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73

ВСТУП

Актуальність: здійснення процесу європейської інтеграції є однією з основних стратегічних мет України, яка виявляється в орієнтації на розвиток демократичних інституцій, впровадження європейських стандартів прав людини, економічні реформи та конвергенцію з нормами Європейського Союзу. Перш за все, актуальність теми полягає в тому, що вступ до Європейського Союзу має потенціал суттєво сприяти політичній, економічній і соціальній стабілізації країни. Інтеграція з ЄС надає Україні можливість покращити свої законодавчі стандарти, залучити інвестиції, розширити економічні можливості та зміцнити співпрацю з іншими країнами-членами. Друга причина актуальності теми полягає в тому, що європейська інтеграція сприяє політичній консолідації країни та підвищенню її міжнародного впливу. Участь в європейських структурах дозволить Україні активно брати участь у прийнятті рішень на міжнародному рівні, впливати на формування загальноєвропейської політики та підтримувати дружні відносини з іншими країнами. Третя причина актуальності теми полягає в тому, що євроінтеграція сприяє зміцненню демократичних цінностей та прав людини в Україні. Згодом Україна приступила до реалізації амбітних реформ у таких сферах, як юстиція, боротьба з корупцією, свобода слова та інше. Це сприяє побудові сильної та стійкої демократичної системи, яка є основою для сталого розвитку країни.

Наразі українське суспільство неодноразово висловлювало підтримку цьому процесу та має значний інтерес до зміцнення співпраці з країнами ЄС. Крім того, успіх Євроінтеграції України може стати прикладом для інших країн регіону, які також бажають зміцнити співпрацю з Європейським Союзом. Проведення дослідження про Євроінтеграцію України допомагає зрозуміти поточний стан процесу, ідентифікувати проблеми та переваги, знайти шляхи вдосконалення та прискорення інтеграційних зусиль. Це дозволяє формувати ефективну політику та стратегію розвитку, залучати

ресурси та підтримку з боку міжнародних партнерів, а також сприяє усвідомленню громадянами важливості та переваг європейської інтеграції для країни. Отже, тема інтеграції України до Європейського Союзу залишається надзвичайно актуальною, оскільки вона визначає стратегію розвитку нашої країни, її місце у світі та вплив на міжнародну арену.

Практичні й теоретичні моменти питання євроінтеграції України представлені у працях багатьох як зарубіжних, так і вітчизняних **вчених**, серед яких: В.І. Андрейко, М.О. Баймуратов, І.Л. Бородін, І.І. Вовканич, І.І. Волкова, В.Є. Гулієв, Ю.О. Волошин, В.В. Муравйов, Н.Б. Мушак, О.М. Лисенко, О.В. Святун, М. Хепнер, А. Шефер, О.М. Шпакович, І.В. Яковюк; а також дисертації, публікації та монографії останнього періоду з актуальних питань євроінтеграції України О.О. Борзенко, С.С. Волкова, А.В. Волошенко, М.М. Палінчак, А.С. Політова, А.М. Процедімова, Н.О. Степаненко, І.О. Тарнавська, С. Толстов тощо.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є вивчення особливостей української євроінтеграції, а також дослідження та аналіз нормативно-правових актів, котрі стосуються обраної мною теми.

Мета дослідження передбачає виконання таких **завдань**:

- розглянути особливості права Європейського Союзу
- розглянути становлення європейських інтеграційних об'єднань і їх права
- висвітлити основні етапи розширення Європейського Союзу
- дослідити передумови створення асоціації України з Європейським Союзом
- дослідити зону вільної торгівлі з Україною як майбутню частину внутрішнього ринку Європейського Союзу
- визначити умови співпраці України з Європейським Союзом у сфері зовнішньої і внутрішньої політики

- висвітлити значення статусу України як кандидата в члени Європейського Союзу
- проаналізувати вимоги Європейського Союзу до України які передують початку переговорів про набуття членства в ЄС
- розкрити основні проблеми на шляху набуття членства України в Європейському Союзі

Об'єктом дослідження є процес інтеграції України до ЄС.

Предметом дослідження виступає дослідження історичного контексту та етапів розвитку процесу євроінтеграції України.

Методологічну основу роботи склали філософські, загальнонаукові та спеціальні методи, які у своєму органічному поєднанні допомогли досягти виконання поставлених завдань. У процесі даного дослідження використовувалися різні спеціально-наукові та загальнотеоретичні методи й підходи для вивчення предмету дослідження, які забезпечили вирішення поставлених завдань та достовірність отриманих висновків. Основними методами дослідження були історичний, порівняльно-правовий та формально-юридичний методи. Історичний метод використовувався при дослідженні та висвітленні становлення європейських інтеграційних об'єднань і їх прав та при розгляді основних етапів розширення Європейського Союзу. За допомогою формально-юридичного методу було здійснено аналіз 6 основних універсальних міжнародно-правових актів та низки регіональних міжнародно-правових документів. Крім зазначених методів, у даній роботі було використано також метод системного аналізу, логічний, структурно-функціональний та інші спеціальні методи наукового пізнання.

Структура роботи обумовлена її метою, завданнями та предметом дослідження. Дипломна робота складається із переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, якими охоплюються дев'ять підрозділів, висновків та списку використаних джерел (62 найменувань). Загальний обсяг дипломної роботи – 74 сторінки, у тому числі список використаних джерел – 7 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ОСНОВНІ ТЕОРИТИЧНІ ЗАСАДИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

1.1 Особливості права Європейського Союзу

Національні інтереси України безпосередньо пов'язані з поступовою інтеграцією нашої держави в Євросоюз. Одним із найважливіших інструментів для реалізації цієї задачі є право ЄС. Це пояснюється тим, що складовою права Євросоюзу стала Угода про асоціацію (далі УА) [1] між Україною, з одного боку, і Європейським союзом та його державами-членами, з іншого боку, яка завдяки створенню зони вільної торгівлі стає першим кроком на шляху інтеграції нашої країни в Євросоюз. Після того, як Угода про асоціацію набрала чинності в Україні у 2014 році, норми права Європейського Союзу (ЄС) стали частиною українського законодавства. Цей документ створив унікальні умови для регулювання процесів зближення України з європейським інтеграційним об'єднанням. Важливо зазначити, що з часом вплив права Євросоюзу на правопорядок України постійно зростає, оскільки співпраця між Україною та ЄС поглиблюється, а процес європейської інтеграції розширюється на східний континент. Це обумовлено також приєднанням країн Центральної та Східної Європи до ЄС у 2004 та 2007 роках, що привело до появи спільного кордону між Україною та країнами-членами ЄС. У зв'язку з цим, перед Україною стоїть завдання розумно використовувати потенціал права Євросоюзу для досягнення своєї стратегічної мети - вступу до цього об'єднання в найкоротші терміни. Україна прагне використати правовий фундамент Євросоюзу, щоб забезпечити відповідність своїх стандартів і норм європейським стандартам та забезпечити дотримання зобов'язань, необхідних для наближення до членства у ЄС.

Саме тому аналіз особливостей права Європейського Союзу є досить важливим в контексті вивчення євроінтеграції України, оскільки заснований на основних принципах та нормах, які є визначальними для співпраці

України з країнами ЄС. Даний розділ присвячений аналізу структури та інституційної організації права Європейського Союзу, їх ролі та взаємодії з правом національних держав-членів ЄС, а також дослідженню особливостей правового регулювання певних галузей життєдіяльності Європейського Союзу, зокрема торгівлі, екології, захисту прав людини та основоположних свобод. В рамках даного розділу будуть розглянуті такі питання, як структура та організація права Європейського Союзу, процедури ухвалення та реалізації правових актів ЄС, взаємодія права ЄС з національними правовими системами, а також детальний аналіз окремих галузей права, які є важливими для розвитку євроінтеграції України. Зокрема, будуть розглянуті питання, пов'язані з регулюванням торгівлі та економічного співробітництва, стандартизацією технічного регулювання, охороною навколишнього середовища, захистом прав людини та основоположних свобод тощо. Описання особливостей права Європейського Союзу є важливим елементом для розуміння принципів та норм, які лежать в основі співпраці України з ЄС, а також для аналізу рівня гармонізації національного права з правом ЄС.

Право Європейського союзу — це система правових норм, які регулюють процеси європейської інтеграції та діяльність Європейського союзу. Європейський союз є сукупністю структур, які регулюють здійснення економічної, політичної та правової інтеграції 27 європейських держав (Австрії, Бельгії, Болгарії, Голландії, Греції, Данії, Естонії, Ірландії, Іспанії, Італії, Кіпру, Латвії, Литви, Люксембургу, Мальти, Німеччини, Польщі, Португалії, Румунії, Словаччини, Словенії, Угорщини, Фінляндії, Франції, Хорватії, Чехії, Швеції).

За структурою право ЄС можна поділити на первинне право та вторинне право. До первинного права Європейського союзу відносяться норми міжнародних договорів, які становлять правову основу для функціонування усіх складових елементів, що формують Європейський союз. Первинне право ЄС створює правові засади для ухвалення законодавчих і інших правових актів Союзу. Вторинне право в ЄС є більш складною

нормативною підсистемою. До нього відносять норми, які закріплені в актах органів Союзу, а також у міжнародних угодах, що уклали між собою європейські співтовариства та інші суб'єкти міжнародного права. Вторинне право не повинно суперечити первинному праву, яке є основою правопорядку Європейського союзу. [2]

Правова система ЄС продовжує змінюватися. Однак це не означає, що окремі компоненти, такі як галузі чи інститути, не можна виокремити. До галузей права ЄС можна віднести: Правове регулювання внутрішнього ринку; сукупність правових норм, що визначають правовий статус Союзу; господарське та комерційне право; трудове право тощо.

Що стосується інститутів права Європейського союзу, то можна говорити про їхні два види. По-перше, це інститути, що є загальними для всієї системи права ЄС. До них належать визнання, правонаступництво, відповідальність. Окрім цього у кожній з галузей права Євросоюзу формуються свої інститути. В межах правового регулювання внутрішнього ринку ЄС існують такі інститути, як свобода пересування товарів, вільний рух людей, свобода економічної діяльності і надання послуг, вільний рух капіталів. Право конкуренції складається з інституту забезпечення рівних можливостей для суб'єктів підприємницької діяльності на ринку ЄС та інституту державної допомоги. У галузі торговельного та комерційного права формуються такі інститути, як право компаній, право на промислову та інтелектуальну власність, банківське право, страхове право тощо. Характеристика системи права ЄС буде неповною, якщо не звернути уваги на таку її особливість: ці галузі та інститути права Євросоюзу, як правило, не охоплюють повністю правовідносини у тій чи іншій сфері правового регулювання, а лише доповнюють відповідні галузі національного права держав-членів. Певними винятками з цього правила є такі галузі: норми, що визначають правовий стан ЄС, право зовнішніх зносин ЄС. Тому будь-яка стратегія зближення законодавства третіх країн, включаючи Україну, з правом ЄС повинна враховувати цю особливість системи права

європейського інтеграційного об'єднання [3, с. 80-94]. Класифікація норм європейського права надає повну уяву про систему права Європейського Союзу та його побудову. Ця система норм є основним регулятором процесів європейської економічної інтеграції в межах ЄС. Кожна норма в системі є первинним елементом цього правового порядку. Отже, розуміння системи норм європейського права дає глибше уявлення про його юридичну природу та закономірності функціонування організаційно-правового механізму європейської інтеграції.

Важливо також звернути увагу на взаємозв'язок між європейським правом та міжнародним правом. Зі зростанням ступеня європейської інтеграції стає складнішим і динамічним співвідношення норм європейського права та міжнародного права. Зростаючий вплив міжнародного права на європейське право можна пояснити розширенням співпраці ЄС з іншими суб'єктами міжнародного права, що призводить до збільшення обсягу міжнародних зобов'язань ЄС. Відповідно, ЄС повинен виконувати свої міжнародні зобов'язання, реалізуючи міжнародно-правові акти як на міжнародному рівні, так і на внутрішньому рівні.

Між двома правовими системами існує тісний зв'язок, причому норми міжнародного права є основою для права Європейського Союзу. З одного боку, інститути інтеграційного об'єднання, зокрема Суд ЄС, роблять усе можливе, щоб забезпечити автономне функціонування права Євросоюзу, аргументуючи це необхідністю створення єдиних правил для всіх суб'єктів, що діють на спільному ринку. З цією метою вони підтримують автономію права Євросоюзу щодо міжнародного права. З іншого боку, саме право Євросоюзу є складною системою правових норм, частиною яких є норми міжнародного права, закріплені переважно в установчих договорах Євросоюзу, договорах про приєднання нових держав до цього об'єднання, а також угодах, укладених ЄС з іншими суб'єктами міжнародного права. Інша частина права Євросоюзу складається з норм, закріплених у актах інститутів Євросоюзу, які відрізняються за своєю природою від актів традиційних

міжнародних організацій. Це може створювати проблеми щодо відповідності положень таких актів нормам міжнародного права. Таким чином, взаємозв'язок між європейським правом та міжнародним правом відображається в автономному функціонуванні права Євросоюзу та включенні норм міжнародного права у правову систему ЄС. Розвиток цього взаємозв'язку потребує уваги до відповідності та взаємної взаємодії норм обох правових систем. Для більш детального розкриття особливостей взаємовідносин між правом Європейського Союзу та міжнародним правом необхідно враховувати положення установчих договорів, а також практику, встановлену Судом ЄС щодо цього питання. Варто зазначити, що у договорах про ЄС немає конкретних положень, які б чітко визначали взаємовідносини між правом ЄС та міжнародним правом, аналогічно національним конституціям. Однак це не означає, що в праві ЄС відсутні норми, які б регулювали ці відносини.

Установчі договори про ЄС містять положення, що визначають правові наслідки для правопорядку Європейського Союзу від укладання міжнародних угод самим Союзом та його державами-членами з іншими суб'єктами міжнародного права. Договір про функціонування ЄС[4] містить положення, згідно з яким угоди, укладені Радою ЄС, є обов'язковими для інститутів Співтовариства та держав-членів (ст. 216.2). Обов'язковість виконання міжнародних угод всіма інститутами ЄС та його державами-членами може свідчити про те, що Співтовариство дотримується основного принципу міжнародного права, відомого як "pacta sunt servanda" (угоди повинні дотримуватися). Проте Установчі договори Європейського Союзу встановлюють, що міжнародні угоди, які укладаються інститутами ЄС та його державами-членами з іншими суб'єктами міжнародного права, повинні відповідати положенням цих установчих договорів. Якщо виникає потреба перевірити відповідність таких угод положенням установчих договорів, інститути Союзу та держави-члени європейських співтовариств можуть звернутися до Суду Європейського Союзу (СЄС) для проведення такої

перевірки. У разі протилежних висновків Суду ЄС, міжнародна угода може набути чинності в праві Європейського Союзу лише після внесення відповідних змін до угоди або перегляду Договору про функціонування ЄС (ст. 218.11) [4]. Порядок перегляду установчих договорів про ЄС визначено в статті 48 Договору про Європейський Союз[5].

Право Європейського Союзу розрізняє угоди, які укладені Співтовариством або державами-членами з третіми країнами, від угод, укладених з третіми країнами однією або кількома державами-членами. Зокрема, Договір про функціонування ЄС визначає правовий статус лише міжнародних угод, які укладені Європейським Союзом або ЄС разом із державами-членами. Щодо угод, укладених державами-членами з третіми країнами, право Європейського Союзу застосовується тільки до тих угод, що були укладені державами-членами до набуття чинності Договором про заснування ЄС або до їхнього вступу до співтовариства.

Практика Суду Європейського Союзу також має важливе значення для визначення відносин між правом Європейського Союзу та міжнародним правом. Вона охоплює широкий спектр взаємодій обох правових систем. Особливе значення має рішення Суду ЄС у справі 22/70 *Commission of the European Communities v Council of the European Communities*. *European Agreement on Road Transport* [6]. У ньому Суд ЄС визнав за Європейським співтовариством міжнародну правосуб'єктність. Логічним наслідком такого визнання повинно було стати підпорядкування діяльності Співтовариства нормам міжнародного права, оскільки інституція, яка претендує на міжнародну правосуб'єктність не може суперечити міжнародному праву. Діяльність Співтовариства (тепер Євросоюзу) у цьому разі треба розуміти у широкому сенсі, включаючи й правотворчу діяльність шляхом участі у міжнародних договорах 85 та ухваленні актів інститутами ЄС. Таким чином, норми права Європейського Союзу повинні бути відповідними нормам міжнародного права. Зокрема, це стосується норм міжнародного права загальноприйнятого характеру. Різні аспекти такого підходу до

взаємовідносин між правом Європейського Союзу та міжнародним правом були відображені в численних рішеннях Суду Європейського Союзу. Зокрема, при розгляді питань, пов'язаних з дією та тлумаченням міжнародних угод між Європейським Союзом та третіми країнами, Суд ЄС визнав, що будь-яке обґрунтування недійсності міжнародних угод, укладених ЄС, повинно враховувати положення, які випливають з права міжнародних договорів.

Багато справ, які були розглянуті Судом ЄС, стосувалися питань співвідношення міжнародного права та актів інститутів Європейського Союзу. Зокрема, найбільша кількість рішень Суду стосувалась тлумачення актів, зокрема статті 86, інститутів Євросоюзу у контексті міжнародних угод. Особлива увага приділялась рішенням або регламентам Ради, які укладали міжнародні угоди на рівні Співтовариства. Також до актів, які тлумачив Суд у цьому контексті, належать рішення органів асоціацій, оскільки ці органи мають повноваження своїми рішеннями реалізовувати положення угод. При розгляді питання про чинність актів інститутів Європейського Союзу, які суперечили раніше укладеним міжнародним угодам, Суд ЄС багатократно заявляв, що такі акти будуть вважатися нечинними, якщо встановлено порушення міжнародно-правових зобов'язань. При цьому Суд ЄС намагався уникнути конфліктів між міжнародно-правовими положеннями та актами інститутів ЄС шляхом їх тлумачення. У зв'язку з приєднанням держав-членів до Європейського Союзу виникає питання про співвідношення національного права із правом ЄС, яке важливе для цих держав. Відповідь на це питання надається одним з основних принципів права ЄС - принципом примату права ЄС. Згідно з цим принципом, правові норми ЄС, у випадку колізії з нормами національного права країн-членів Євросоюзу, мають вищу юридичну силу. Цей принцип поширюється не лише на установчі договори, а й на інші акти ЄС, і діє навіть у випадку, коли відповідна країна голосувала проти прийняття цього акта. Однак виникають труднощі з застосуванням принципу примату права ЄС. Ці труднощі пов'язані з тим, що цей принцип не був чітко

визначений у установчих договорах ЄС. На проблему не вплинуло навіть підписання Лісабонських договорів[7]. У Декларації до Заключного акта Міжурядової конференції 2007 року про примат права ЄС зазначається: " The Conference recalls that, in accordance with well settled case law of the Court of Justice of the European Union, the Treaties and the law adopted by the Union on the basis of the Treaties have primacy over the law of Member States, under the conditions laid down by the said case law» [8]. Але Декларація не має юридично обов'язкової сили, вона лише відображає загальну позицію держав-членів ЄС. Включаючи положення про примат права ЄС до Лісабонських договорів могло б сприйматися як втручання в державний суверенітет держав-членів, а Лісабонські договори могли бути відхиленими, так само як не була ухвалена Конституція для Європи. Принцип примату права ЄС є реально діючим і встановленим. Головну роль у забезпеченні його визнання відіграв Суд ЄС. У цьому процесі допомогли країни, які включили нормативні акти ЄС до своїх конституцій, внесли окремі статті чи прийняли конституційні закони про членство в ЄС.

Отже, особливості права Європейського Союзу досить різноманітні, оскільки цей союз об'єднує країни з різними правовими традиціями та системами. Водночас, важливо зазначити, що право Європейського Союзу має свої специфічні особливості, які роблять його унікальним у світі. Система права ЄС має тісний зв'язок з міжнародним правом. Хоч право Європейського Союзу і міжнародне право взаємопов'язані, але мають різні характеристики.

З одного боку, право ЄС є специфічним видом міжнародного права, оскільки ЄС є міжнародною організацією, створеною на підставі договорів між державами-членами. Проте, відмінність полягає в тому, що право ЄС має пряму дію та пріоритет над національним правом держав-членів, тобто право Європейського Союзу є самостійною системою права, яка базується на установчих договорах ЄС та актах прийнятих ЄС-інститутами, в рамках цієї системи право ЄС має пріоритет перед національними законодавствами

держав-членів, а також встановлює загальні правила та норми для всіх країн-членів. Одним з принципів, що визначає співвідношення між правом ЄС та національним правом, є принцип примату права ЄС. Згідно з цим принципом, який визнаний судовою практикою Суду ЄС, правові норми ЄС мають пріоритет над національними нормами держав-членів у разі колізії між ними. Тоді як міжнародне право, яке не є прямо застосовуваним в національному праві держав, базується на принципі доброї волі та добровільної згоди держав на його виконання. З іншого боку, право ЄС також має міжнародний аспект, оскільки ЄС є учасником міжнародних договорів і має відносини з іншими міжнародними організаціями. У таких випадках право ЄС повинно відповідати вимогам міжнародного права.

Підсумовуючи можна сказати, що хоча право ЄС має міжнародний аспект, воно також має специфічні характеристики, які відрізняють його від міжнародного права. Це відображено в юридичній практиці, де право ЄС часто розглядається окремо від міжнародного права.

1.2 Становлення європейських інтеграційних об'єднань і їх права

Сучасний стан європейської інтеграції є результатом довгої історії, в якій змішуються різноманітні фактори. Об'єднання народів Європи не обмежується лише економічними і політичними аспектами, але також має свої коріння у культурних, ідеологічних і релігійних передумовах. Ці передумови були важливими для формування європейської ідеї, яка знайшла своє відображення у різних концепціях, що виникали протягом історичних періодів розвитку Європи.

Система права Європейського Союзу формувалася протягом тривалого періоду часу, який співпадає з історією самого ЄС. Цей процес постійно й безперервно удосконалюється. Початковим етапом є Європейське об'єднання з вугілля та сталі. Договір про заснування Європейського співтовариства вугілля та сталі (Договір ЄСВС) [9], також відомий як Договір Шумана, був підписаний 18 квітня 1951 року в Парижі шести країнами: Бельгією, Францією, ФРН, Італією, Люксембургом та Нідерландами. Цей договір є

історичним кроком у процесі європейської інтеграції і вважається передку сучасного Європейського Союзу. Договір про заснування ЄСВС був підписаний у Парижі у 1951 р. Його учасниками стали шість високорозвинутих країн Західної Європи — Італія, Франція, Німеччина, Бельгія, Люксембург, Голландія. За основу побудови та функціонування правового механізму ЄСВС було взято ідею, відповідно до якої розв'язання нової війни між країнами Західної Європи було б набагато важчим, якщо новоствореним інститутам економічного співтовариства передати значні повноваження з управління вугільною та сталеливарною промисловістю. Основна мета Договору ЄСВС полягала в утворенні спільного ринку для вугілля та сталі, а також в сприянні мирному співробітництву та забезпеченні економічного розвитку країн-учасниць. Договір Шумана був відповіддю на потребу покращення співробітництва між Францією та Німеччиною після Другої світової війни, а також на потребу розвитку вугільно-сталевої промисловості в Європі.

Договір про заснування Європейського співтовариства вугілля та сталі був змістовним документом, який визначав регулювання різних сфер, що охоплювалися договором. У цьому документі поєднувалися два протилежні підходи до регулювання цих сфер. З одного боку, договір передбачав значний централізований контроль над цінами на вугілля та виробами зі сталі. Це означало, що ЄСВС мав право встановлювати ціни на ці продукти з метою забезпечення стабільності і регулювання ринку. Також договір визначав рівень державної допомоги, яку країни-учасниці могли надавати вугільній та сталевій галузям. Контроль над рівнем виробництва, транспортними тарифами та структурою виробництва також були закріплені в договорі. З іншого боку, договір також передбачав заходи щодо заохочення інвестицій в ці галузі. Це означало, що ЄСВС стимулював інвесторів до вкладання коштів у вугільну та сталеву промисловість шляхом надання певних пільг та підтримки. Договір також мав положення, спрямовані на

боротьбу з дискримінаційною та обмежувальною торгівельною практикою, що могла перешкоджати вільному руху товарів у рамках співтовариства.

Основні положення Договору ЄСВС включали: утворення Верховної влади Європейського Співтовариства вугілля та сталі, яка складалася зі Спільної Асамблеї (парламентський орган), Ради Міністрів (урядовий орган) та Високого представника (виконавчий орган); установа спільного ринку для вугілля та сталі, що передбачало вільний обіг цих товарів між країнами-учасницями; встановлення спільної політики у сферах цін, виробництва, технічних стандартів та соціально-трудова умов у вугільно-сталевій промисловості тощо. Договір ЄСВС функціонував протягом 50 років і був припинений в 2002 році. Він був витіснений Договором про Європейський Союз (Маастрихтський Договір) [10], який був підписаний у 1992 році. Однак, Договір ЄСВС залишає важливий крок у процесі європейської інтеграції, покладаючи фундамент для подальшого розвитку Європейського Союзу і сприяючи спільному економічному та політичному співробітництву в Європі.

Ще одним інтеграційним об'єднанням стало Європейське економічне співтовариство (ЄЕС): У 1957 році були укладені Римські договори [11], які заснували ЄЕС. Європейське економічне співтовариство було одним з трьох первинних інституційних стовпів Європейського Співтовариства, створеного з метою поліпшення економічної співпраці між країнами-учасницями та створення спільного ринку. Це інтеграційне об'єднання було створено шляхом Договору про заснування Європейського економічного співтовариства, також відомого як Римські Договори, укладені 25 березня 1957 року. Основними цілями ЄЕС були зняття тарифних та нетарифних бар'єрів на торгівлю між країнами-учасницями, встановлення спільної торгової політики, пропаганда економічного зростання та забезпечення взаємної допомоги у галузі економічного розвитку. Для досягнення цих цілей було встановлено низку інструментів і політик, які забезпечували інтеграцію та спільний розвиток країн-учасниць. Одним з ключових елементів ЄЕС було

створення спільного ринку, що означало вільний рух товарів, послуг, капіталу та праці між країнами-учасницями. Це дозволяло знижувати торговельні бар'єри, сприяти конкуренції, збільшувати вибір споживачів та стимулювати економічне зростання. ЄЕС також розробляло спільну торговельну політику, яка дозволяла країнам-учасникам вести спільні переговори з третіми країнами та укласти угоди про взаємну торгівлю. ЄЕС також включало механізми для координації економічної політики країн-учасниць. Це означало обговорення та узгодження економічних питань, таких як фінансова політика, фіскальна політика, політика зайнятості та соціальна політика. Це сприяло створенню спільного підходу та взаємному зближенню економічних стратегій країн-учасниць.

ЄЕС було першим кроком до формування Європейського Співтовариства та подальшої європейської інтеграції. Воно створило основу для глибокої економічної співпраці та розвитку спільного ринку. Пізніше, з Маастрихтським Договором, прийнятим у 1992 році, ЄЕС було перетворено на Європейський Союз, який включав ширший спектр політичних, економічних і соціальних аспектів інтеграції. Засноване на ЄЕС, ЄС став більш амбітним проектом, що включав спільну валюту - євро, спільну зовнішню політику, права та свободи громадян, а також посилену співпрацю між країнами-членами в різних сферах. Згідно з Маастрихтським Договором, ЄС мав ширший обсяг повноважень, включаючи політику щодо зовнішніх справ, безпеки, міграції, правосуддя та внутрішніх справ. Крім того, ЄС отримав владу над деякими економічними секторами, такими як конкуренція, сільське господарство, рибальство та регулювання ринку. Таким чином, інтеграція в ЄС принесла більше глибини і ширини співпраці між країнами-членами. Одним з ключових досягнень ЄС стало введення євро як спільної валюти у багатьох країнах-членах. Це стало важливим кроком в глибокій економічній інтеграції, сприяючи спільній монетарній політиці, зняттю внутрішніх валютних бар'єрів та сприянню торгівлі між країнами-членами. Наступним кроком стали, ратифіковані всіма 15 державами-членами,

Амстердамські домовленості[12] у формі консолідованих текстів, які склалися з двох договорів - Договору про Європейський союз та Договору про заснування Європейського співтовариства, набрали чинності 1 травня 1999 року. Ці домовленості внесли подальші зміни до Договору про заснування Європейського співтовариства. Одним з ключових змін, внесених Амстердамськими домовленостями, було включення політики у сфері зайнятості до компетенції Європейського співтовариства. Це було закріплено в розділі VIII Договору про заснування Європейського співтовариства. Таким чином, Європейське співтовариство отримало повноваження та відповідальність за розвиток та виконання політики зайнятості в рамках Європейського союзу. Ця зміна мала на меті забезпечити спільну стратегію та координацію в сфері зайнятості між країнами-членами. Європейське співтовариство стало форумом для обговорення та прийняття рішень щодо політики зайнятості, сприяючи створенню сприятливого середовища для працевлаштування, соціального захисту та розвитку ринку праці в Європейському Союзі. Амстердамські договори були важливим кроком у процесі розвитку та зміцнення європейської інтеграції. В рамках Амстердамських домовленостей також були внесені інші зміни та покращення. Деякі з них включали розширення повноважень Європейського Парламенту, зміни в процедурах прийняття рішень та удосконалення інституційної структури Європейського Союзу. Одна з істотних змін стосувалася розширення ролі Європейського Парламенту. Парламент отримав більше повноважень у процесі прийняття рішень, включаючи розширення областей, де він мав співпрацювати з Радою Європейського Союзу. Це зміцнило демократичну легітимність та прозорість прийняття рішень в рамках ЄС. Крім того, Амстердамські домовленості змінили процедуру прийняття рішень в ЄС, розширивши використання більшої кількості голосів у Раді Європейського Союзу. Це дало змогу певним країнам-членам мати більше впливу на прийняття рішень. Також було проведено інституційні зміни, зокрема створено посаду вищого представника

ЄС для спільної зовнішньої та безпекової політики. Це забезпечило більш координований підхід до зовнішніх справ та безпеки в межах ЄС. Амстердамські домовленості відкрили шлях до подальшого розвитку Європейського Союзу, зокрема до укладання Лісабонського Договору. Лісабонський договір був укладений у 2007 році і набрав чинності у 2009 році. Договір вніс значні зміни в структуру та функціонування Європейського Союзу. Деякі ключові аспекти цього договору включають:

- удосконалення інституційної структури: Лісабонський договір розширив роль Європейського Парламенту, забезпечивши йому більші повноваження у законодавчому процесі. Він також встановив посаду Председателя Європейської Комісії та Верховного представника ЄС з питань закордонної політики і безпеки.

- зміцнення демократичних процедур: Лісабонський договір збільшив роль національних парламентів у прийнятті рішень ЄС. Вони отримали більше часу на розгляд законодавчих пропозицій та можуть вносити свої зауваження щодо дотримання принципу субсидіарності.

- розширення компетенцій ЄС: Лісабонський договір розширив сферу діяльності ЄС, зокрема в областях енергетики, транспорту, правосуддя та внутрішніх справ. Це сприяло зближенню політик та зміцненню спільного підходу до розв'язання проблем.

- зміни у зовнішній політиці: Лісабонський договір створив посаду Верховного представника ЄС з питань закордонної політики і безпеки, що сприяє більш активній та спільній зовнішній політиці ЄС. Він також встановив нові механізми для забезпечення співпраці та координації між країнами-членами.

Отже, становлення європейських інтеграційних об'єднань було складним ітеративним процесом, який передбачав поступове розширення компетенцій ЄС, зміцнення інституційних структур та поглиблення співробітництва між країнами-членами. Цей процес триває й далі, і ЄС продовжує здійснювати реформи та адаптуватися до змін у глобальному контексті.

1.3 Основні етапи розширення Європейського Союзу

Розширення Європейського Союзу є одним з найважливіших аспектів його розвитку та впливає на його політичну, економічну і соціальну динаміку. З кожним новим розширенням ЄС стає більшим і більш різноманітним, об'єднуючи країни з різними історіями, культурами і політичними системами. Основний принцип розширення полягає у залученні нових держав-членів до спільної європейської спільноти з метою зміцнення миру, стабільності та процвітання в регіоні. Через це за доцільне вважаємо розглянути основні етапи розширення Європейського Союзу, починаючи з його початкового становлення. Розуміння історичного контексту та етапів розширення Європейського Союзу дозволить нам краще оцінити значення та вплив цього процесу на європейську інтеграцію, а також зрозуміти виклики та перспективи, пов'язані з майбутніми розширеннями ЄС.

З відтинку часу, коли були створені Європейські Співтовариства, було зазначено можливість їх подальшого розширення в установчих договорах. Це особливо було відзначено в Римському договорі 1957 року про створення Європейського Економічного Співтовариства та всіх наступних змінах, включаючи 119 останню редакцію положень про ЄС, затверджену Лісабонським договором 2007 року. Протягом різних етапів розвитку європейського інтеграційного об'єднання, мотивація для його розширення визначалася політичними, економічними, безпековими та ціннісними обставинами та інтересами. На протязі п'яти фаз розширення, інтеграційні процеси мали нерівномірний характер. Підходи та дискусії щодо потенційних меж інтегрованої Європи та критеріїв, пов'язаних з прийняттям нових членів, також зазнали змін і еволюції.

Розвиток ЄС як повномасштабного інтеграційного об'єднання відбувався з урахуванням поступовості та поетапності ухвалення рішень, оснований на чіткому визначенні пріоритетних завдань і забезпеченні необхідних інструментальних засобів. Від самого початку ініціатори європейського інтеграційного проекту надавали перевагу загальним

довгостроковим інтересам перед розбіжностями в підходах на національному рівні. Значні зусилля були спрямовані на досягнення компромісу при ухваленні основних рішень, проте навіть на подальших етапах співробітництва відбувалися випадки коригування підходів з метою подолання перешкод і врахування специфічних інтересів окремих країн.

Отже, як відомо, 18 квітня 1951 року було підписано договір між Західною Німеччиною, Францією Італією, Бельгією, Нідерландами та Люксембургом про створення Європейського об'єднання вугілля та сталі, а в 1957 році ці ж країни підписали Римську угоду про створення Європейського економічного співтовариства. Зміцнення інтеграційних процесів у Західній Європі після Другої світової війни було обумовлено рядом факторів. По-перше, Європа стала ареною найжорстокішого конфлікту, і, отже, було необхідно розробити та прийняти заходи для запобігання подібним масштабним конфліктам. По-друге, внаслідок значних руйнувань інфраструктури під час Другої світової війни, фінансово-економічний сектор Європи майже повністю припинив свою діяльність. Втрата колишніх колоній та відставання Європи від світового рівня розвитку вважалося ганебним фактором, який європейці прагнули якомога швидше подолати і повернути свої впливові позиції на геополітичній арені. По-третє, в контексті зростаючої впливовості США та Радянського Союзу у світі, Європа прагнула стати третьою силою. Початкові учасники Європейських Співтовариств (ФРН, Франція, Італія, Нідерланди, Бельгія та Люксембург) створили так зване "інтеграційне ядро", розвиток якого створив умови для значного економічного зростання та зменшення впливу фінансово-економічних та енергетичних криз.

Перші етапи поглиблення європейської інтеграції були обмежені географічною територією, що включала лише декілька країн. З економічної точки зору, ці країни використовували принципи колективного протекціонізму, що допомогло Європейським Спільнотам стати одним з найсильніших центрів глобальної економічної системи. В результаті,

підприємства цих країн стали конкурентоспроможними суб'єктами господарювання, здатними протистояти потужним американським транснаціональним корпораціям. Економічний успіх Спільнот також створив основу для політичного зміцнення країн-членів, що проявилось у формуванні спільних політичних інститутів та розвитку спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Прогресивний процес поглиблення європейської інтеграції та досягнення початкових цілей створили передумови для територіального розширення Європейських Спільнот та подальшого формування Європейського Союзу. Ця мета відповідала геополітичним та гео економічним інтересам європейських країн у зміцненні їх позицій у новому світовому економічному форматі, який сьогодні відомий як процес глобалізації. На території ЄС мешкає 505,8 млн осіб., він є найбільшим ринком товарів та послуг у світі, сукупний ВВП (по паритету купівельної спроможності) у 2012 році країн-членів ЄС становив 16 трлн 92 млрд дол., випередивши США з показником 15 трлн 685 млрд дол., що в розрахунку на 1 особу становить 31 607 дол., а за номінальним ВВП — 35 116 дол.[13] Вперше рішення про необхідність одночасного поглиблення інтеграції та приєднання нових членів було прийнято в Гаазі в грудні 1969 р., тобто практично одночасно із завершенням створення спільного ринку шістьма країнами-засновницями Європейських Спільнот: Францією, Німеччиною, Італією, Бельгією, Нідерландами та Люксембургом. З того часу відбулося сім етапів розширення ЄС:

Першим етапом розширення стало подання Великою Британією 9 серпня 1961 р. заявки на вступ до ЄЕС – майже одночасно з Данією та Ірландією. Проте Франція була проти прийняття першої. Головну роль тут відіграв президент де Голль, який підозрював, що Британія прагне дестабілізувати ЄЕС зсередини. Крім того, де Голль ображався на Британію та її традиційного партнера США за те, що вони нібито не давали Франції повноцінно діяти в НАТО (особисті образи де Голля навіть спричинили вихід французьких збройних сил з НАТО в 1966 р.). Внаслідок вступу до

Європейських Співтовариств Великої Британії, Данії та Ірландії (1973 р.) населення об'єднання збільшилося зі 192,5 до 256,8 млн. осіб (на 33,4%), а сукупний ВВП зріс із \$2,381 до \$3,148 трлн (на 32,21%)[13 с. 122]. Приєднання Великої Британії та Данії до митного союзу ЄС не спричинило суттєвих проблем ані для них самих, ані для початкових учасників об'єднання, хоча й допомогло Британії подолати тенденцію відставання за показниками ВВП на душу населення.

Другий етап розширення Європейського Союзу наступив в 1981 році і був характеризований вступом нових країн-членів до спільноти. Цей етап був важливим з точки зору зміцнення та розширення політичного та економічного впливу ЄС. Протягом 1981 року Греція також стала країною, що вступила до Європейської Спільноти. Приєднання Греції було значним кроком вперед у розвитку спільноти, оскільки це підтвердило зобов'язання ЄС поширювати інтеграцію на нові країни. Друга фаза розширення ЄС призвела до збільшення кількості населення спільноти на 3,7% і ВВП – на 2,3%[13 с. 122]. Також другий етап розширення ЄС показав важливість ідеї інтеграції та бажання країн Європи стати частиною спільної спільноти. Вступ нових країн-членів усіляко сприяв зміцненню європейської ідентичності, створенню спільних економічних та політичних структур, а також забезпеченню миру та стабільності на континенті.

Третій етап розширення Європейського Союзу наступив в 1986 році і ознаменувався вступом нових країн-членів до спільноти. Цей етап був важливим з точки зору подальшого зміцнення та розширення європейської інтеграції. У 1986 році до Європейської Спільноти приєдналися Іспанія та Португалія. Вступ цих двох країн був підтвердженням успіху їхнього політичного та економічного переходу від авторитарних режимів до демократичних систем. Вступ Іспанії та Португалії посилив європейську інтеграцію шляхом розширення території й включення ще двох великих держав. Цей етап розширення ЄС відіграв важливу роль у підсиленні політичної та економічної єдності в європейському контексті. Вступ Іспанії

та Португалії сприяв географічному розширенню ЄС та створив нові можливості для спільної економічної та політичної співпраці. Крім того, це показало, що бажання стати частиною спільноти ЄС було поширеним серед європейських країн. Він також підсилив єдність ЄС із західноєвропейськими країнами, створивши більш щільні зв'язки та спільні інтереси. Вступ Іспанії та Португалії також мав важливе символічне значення. Він свідчив про поширення європейських цінностей демократії, прав людини та правової держави на Піренейський півострів. Це було підтвердженням їхньої готовності та здатності до інтеграції в спільноту, а також підкресленням ролі ЄС у сприянні демократичному розвитку країн-членів. На етапі розширення 1986 року ЄС зміцнив свою позицію як глобального актора, що викликало зацікавленість та прагнення інших країн приєднатися до нього. Це поклало основи для подальших розширень ЄС у майбутньому і сприяло зміцненню політичної, економічної та соціальної єдності в Європі. Внаслідок третьої фази – вступу Іспанії та Португалії (1986 р.) – чисельність населення угруповання зросла на 17,5%, а сумарний ВВП – на 11,3[13 с. 122]. В цілому, третій етап розширення ЄС був важливим кроком у формуванні сучасного Європейського Союзу, посиливши його географічний обсяг, політичну вагу та економічну силу.

Черговий етап розширення Європейського Союзу відбувся у 1995 році і був найбільшим за обсягом до того часу. На цьому етапі до ЄС приєдналися три країни: Австрія, Фінляндія та Швеція. Це було історичне подією, оскільки ці країни стали першими з країн Східної та Північної Європи, які приєдналися до спільноти. Розширення ЄС включило країни з різними політичними, економічними та соціальними системами, що представляли велике виклик для процесу інтеграції. Однак, вступ цих країн додав нові ресурси, ринки та можливості до ЄС, зміцнивши його економічну та політичну вагу. Крім того, розширення сприяло зближенню Європи із країнами Центральної та Східної Європи, сприяючи процесу демократизації та розвитку цих країн. Четвертий етап розширення був важливим кроком у

зміцненні процесу європейської інтеграції, оскільки він підкреслив бажання і здатність країн-членів до розширення спільної європейської ідеї та цінностей. Вступ нових країн розширив ринки, підвищив торговельні можливості та збільшив розмаїття культур і традицій у ЄС. Цей етап розширення ЄС також посилив його роль на міжнародній арені. Цей етап супроводжувався співмірним збільшенням кількості населення та ВВП (на 6,3% та 6,5%)[13 с. 123]. Загалом, четвертий етап розширення ЄС у 1995 році підкреслив динаміку та здатність ЄС до постійного розширення, включаючи країни з різних регіонів Європи.

Наступні етапи розширення Європейського Союзу відбувалися протягом періоду з 2004 по 2007 роки і були найбільшими за кількістю країн, що приєдналися до спільноти. За цей період до ЄС вступили 10 нових країн: Чехія, Естонія, Латвія, Литва, Угорщина, Польща, Словаччина, Словенія, Мальта та Кіпр. Це розширення мало важливе значення з геополітичної та історичної перспективи. Вступ країн Центральної та Східної Європи дав змогу урівняти європейський континент і зблизити країни зі Східною та Західною Європою. Це також було визнанням політичних та економічних реформ, які вони провели, щоб відповідати стандартам ЄС. Ці етапи розширення ЄС принесли численні вигоди. Вступ нових країн збільшив внутрішній ринок ЄС, розширив торговельні можливості та зміцнив економічні зв'язки. Вступ Центральної та Східної Європи також сприяв зближенню економічних рівнів і стандартів життя в різних регіонах ЄС. Ці етапи розширення також відіграли важливу роль у зміцненні демократії та стабільності в Європі. Приєднання країн Центральної та Східної Європи до ЄС сприяло консолідації демократичних інституцій, зміцненню правової держави та захисту прав людини. Це було важливим кроком у сприянні стабільності та миру на континенті. Сукупна чисельність населення спільноти зросла до 456,5 млн осіб, а середній показник ВВП на душу населення, який наприкінці 2003 г. дорівнював 21,5 тис. доларів США, скоротився до 19,8 тис. доларів США[13 с. 123-124].

Розширення Європейського Союзу у 2007 році включало приєднання Болгарії та Румунії до ЄС. Це було шостим етапом розширення ЄС та відбулося 1 січня 2007 року.

Останнє розширення Європейського Союзу відбулося 1 липня 2013 року, в процесі якого 28-ю (27-ю) його державою-членом стала Хорватія. Стабільна ринкова економіка, статистичні показники (наприклад, ВВП на душу населення) Хорватії є вищими від показників Болгарії та Румунії, які приєдналися в 2007 році. Розпочавши в жовтні 2005 року свій євроінтеграційний рух, Хорватія довела очільникам ЄС свою готовність бути гідним його членом. Це було наступне розширення ЄС після останніх етапів, який відбулися в 2004-2007 роках. Приєднання Хорватії до ЄС було важливим кроком для країни, а також для самого ЄС. Це визнання плідної роботи Хорватії щодо впровадження реформ, які відповідають європейським стандартам у політичній, економічній та правовій сферах. Вступ Хорватії збільшив розмір ЄС та розширив його вплив на Балканському регіоні. Приєднання Хорватії до ЄС відкрило нові можливості для розвитку країни та зміцнення її економіки. Хорватія отримала доступ до внутрішнього ринку ЄС та скористалася перевагами вільної торгівлі, що сприяло збільшенню зовнішньої торгівлі та залученню іноземних інвестицій. Крім того, це сприяло розвитку туризму, який є важливою галуззю для Хорватії. Приєднання Хорватії також мало політичне значення, оскільки сприяло зміцненню демократії, правової держави та захисту прав людини в країні. Це було важливим кроком для стабілізації Балканського регіону та підтримки миру та співробітництва між країнами.

Зі вступом до ЄС Болгарії, Румунії та Хорватії (2007, 2013 рр.) населення ЄС-28 сягнуло 504,3 млн. осіб. В Румунії та Болгарії обсяг ВВП в розрахунку на душу населення становив лише 33% від середньоєвропейського рівня порівняно з 50% у Польщі. Загалом вступ 12 нових країн збільшив територію ЄС на 34%, чисельність населення – на 28%, і ВВП – на 4-5% [13 с. 123-124].

Отже, поглиблення європейської інтеграції спочатку відбувалося на відносно обмеженій території, яка охоплювала лише шість країн-засновниць Європейських Спільнот. Економічне піднесення Спільнот створювало передумови і для зміцнення політичних позицій країн-членів. Прогресуючий процес поглиблення європейської інтеграції, досягнення її первісних цілей створив передумови для територіального розширення Європейських Спільнот, в згодом і Європейського Союзу. Ця мета диктувалася геополітичними та гео економічними інтересами зміцнення їх позицій в епоху, коли народжувався новий формат світової економіки — процес глобалізації.

Висновки до Розділу 1

Дослідження української євроінтеграції в контексті основних теоретичних засад європейської інтеграції відіграє важливу роль у розвитку України як сучасної, демократичної та економічно стабільної країни. Дослідження такого роду може сприяти глибшому розумінню процесів, що відбуваються в Європейському Союзі та сприяти підготовці та впровадженню необхідних реформ в Україні. Отже, підводячи підсумки, можна дійти висновків про те, що основні теоретичні засади європейської інтеграції, що включають такі аспекти як особливості права ЄС, становлення європейських інтеграційних об'єднань і їх права, а також основні етапи розширення Європейського Союзу, є важливим підґрунтям для подальшого дослідження української євроінтеграції.

Перший аспект - особливості права ЄС - вказує на те, що європейська інтеграція базується на унікальному правовому рамкові, який складається з основних договорів, правових актів ЄС та судової практики Європейського Суду. Це право має пріоритет перед національними законодавствами країн-членів ЄС та забезпечує функціонування внутрішнього ринку, вільного руху товарів, послуг, капіталів та праці.

Другий аспект - становлення європейських інтеграційних об'єднань і їх права - зосереджується на історичних процесах формування європейської

інтеграції. Починаючи з поступового зростання співпраці між країнами-учасницями після Другої світової війни, вона пройшла через кілька етапів, таких як створення Європейського Співтовариства з вуглецю та сталі, Європейського Економічного Співтовариства, Європейського Співтовариства, Європейського Співтовариства та Європейського Союзу. Кожен з цих етапів відображає зростання інтеграції та удосконалення правової бази ЄС.

Третій аспект - основні етапи розширення Європейського Союзу - вказує на процес розширення ЄС, коли нові країни стають його членами. Цей процес включав не лише розширення географічних меж ЄС, але й поглиблення європейської інтеграції в нових країнах-членах. Кожне розширення призводило до змін в правових рамках ЄС та сприяло розвитку нових форм співпраці та інституційної структури ЄС.

Усі ці аспекти становлять важливий теоретичний фундамент для подальшого дослідження української євроінтеграції. Вивчення правових аспектів інтеграції, досвіду формування інтеграційних об'єднань та процесів розширення ЄС може допомогти Україні в реалізації своїх європейських амбіцій, розбудові правової системи, адаптації до європейських норм та стандартів, а також у поглибленні співпраці з країнами-членами ЄС.

РОЗДІЛ 2.

АСОЦІАЦІЇ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ЯК ПЕРШИЙ ЕТАП ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

2.1 Передумови створення асоціації України з Європейським Союзом

Взаємовідносини між Україною та Європейським Союзом почалися в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, в якості представника головної країни ЄС, від імені Союзу офіційно визнав незалежність України. Україна розробляє політику з розбудови відносин з Європейським Союзом на основі Закону України від 1 липня 2010 року "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики"[14]. Згідно зі статтею 11 частини 2 цього закону, одним з основних принципів зовнішньої політики України є "забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний та правовий простір з метою отримання членства в ЄС". Проте, намір України розвивати відносини з ЄС на засадах інтеграції був висловлений ще раніше. У Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року "Про основні напрями зовнішньої політики України"[15] вперше зазначалося про євроінтеграційні прагнення України. Документ визначав, що "перспективною метою української зовнішньої політики є членство України в Європейських Співтовариствах за умови, що це не завдасть шкоди її національним інтересам. З метою підтримання стійких відносин з Європейськими Співтовариствами Україна укладе Угоду про партнерство і співробітництво, реалізація якої стане першим етапом просування до асоційованого, а згодом - до повного її членства у цій організації».

Однією з передумов, а також першою чинною правовою основою відносин між Україною та ЄС стала Угода про партнерство та співробітництво (УПС) від 14 червня 1994 р.[16]. Угода про партнерство

та співробітництво між Європейським Союзом та Україною, яка була підписана 14 червня 1994 року, мала визначальний вплив на розвиток відносин між ЄС та Україною. УПС була першою основною угодою між ЄС та Україною, яка регулювала політичні, економічні та культурні відносини між двома сторонами. Угода передбачала встановлення партнерських відносин та політичного діалогу між сторонами з метою підтримки демократії, прав людини, правової держави та стабільності. Економічна співпраця орієнтувалася на сприяння розвитку торгівлі та інвестицій між ЄС та Україною, включаючи зниження тарифних бар'єрів та створення сприятливих умов для бізнесу. УПС також звертала увагу на питання енергетики та транспорту, сприяючи розвитку спільних проектів та транзиту енергоносіїв. Культурне співробітництво та обмін освітніми програмами та студентами також були важливими аспектами УПС. Особливу увагу приділялося питанням сталого розвитку та збереження навколишнього середовища. Угода містила положення щодо співробітництва у сфері охорони природи, управління водними ресурсами, боротьби зі зміною клімату та іншими екологічними питаннями. Це було важливим кроком на шляху України до інтеграції з ЄС. Загалом, УПС була важливим кроком в розвитку відносин між ЄС та Україною. Вона стала основою для подальшої співпраці між сторонами та забезпечила необхідну правову базу для розвитку відносин між Україною та Європейським Союзом.

Наступним етапом, котрий надав нового поштовху двостороннім відносинам та врахував нові умови співробітництва, включаючи розширення Європейського Союзу у 2004 році, було розроблено 21 лютого 2005 року під час засідання Ради з питань співробітництва План дій Україна-ЄС[17]. Цей двосторонній політичний документ дав можливість значно розширити співробітництво України з ЄС без необхідності внесення змін до чинної договірно-правової бази. План дій Україна-ЄС містив перелік

конкретизованих зобов'язань України у ряді сфер, зокрема зміцнення демократичних інституцій, боротьби з корупцією, проведення структурних економічних реформ та розвитку співпраці з ЄС у секторальних галузях. Цей план мав на меті сприяти поглибленню інтеграції України з ЄС та покращенню її політичної та економічної ситуації. Серед ключових досягнень, які були здобуті протягом реалізації Плану дій, варто виділити наступні: Україні було надано статус країни з ринковою економікою в рамках антидемпінгового законодавства ЄС, вона отримала право приєднуватися до зовнішньополітичних заяв та позицій ЄС, були укладені Угода про спрощення оформлення віз та Угода про реадмісію осіб. Крім того, Україна отримала фінансування від Європейського інвестиційного банку шляхом підписання Рамкової угоди Україна-Європейський Союз, що сприяло розвитку економічного співробітництва та прискорило процес інтеграції України з ЄС. Також було започатковано переговори щодо укладення нового базового договору на заміну Угоди про партнерство і співробітництво. У плані дій також передбачалася поглиблена секторальна співпраця між Україною та ЄС у таких сферах, як торгівля, енергетика, транспорт, наука і технології, соціальна політика, культура та інше. Це відкривало нові можливості для обміну досвідом, технологіями та інноваціями між Україною та ЄС. Процес реалізації Плану дій Україна-ЄС був динамічним і вимагав активної роботи з боку української влади, реформаторів та громадськості. В рамках виконання плану проводилися різноманітні заходи, такі як прийняття нових законодавчих актів, реформи у сфері юстиції, антикорупційні заходи, модернізація галузей економіки та багато іншого. План дій Україна-ЄС є важливим етапом у процесі асоціації України з Європейським Союзом. Він сприяв покращенню політичних, економічних та соціальних відносин між Україною та ЄС, підвищенню стандартів життя українських громадян, розвитку торгівлі та інвестицій. Реалізація Плану дій є важливим кроком на шляху України до глибокої

інтеграції з ЄС та її наближення до європейських стандартів, норм і цінностей.

Наступним важливим кроком на шляху створення Асоціації між Україною та ЄС стала Угода про спрощення видачі віз та реадмісію між Україною та Європейським Союзом [18]. Вона була укладена в рамках передуючого етапу розширення співробітництва між сторонами, а саме в контексті підготовки до підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Угода про спрощення видачі віз передбачає спрощені процедури оформлення віз для громадян України, які мають намір подорожувати до країн-членів ЄС, а також для громадян ЄС, які планують відвідати Україну. Ця угода дозволяє зменшити адміністративні та бюрократичні перешкоди при отриманні віз та сприяє полегшенню перетину кордону для громадян обох сторін. Угода сприяє зміцненню та поглибленню взаємодії між Україною та ЄС, створюючи сприятливі умови для контактів між громадянами, бізнесом, науково-дослідними установами та культурними організаціями.

Після 10-річного терміну дії Угоди про партнерство і співробітництво, що завершився у березні 2008 року, Україна та Європейський Союз розпочали переговори про укладення нової угоди між ними з метою зміцнення співробітництва. З першим кроком у цьому напрямку розпочалася переговорна процедура 5 березня 2007 року. Протягом періоду, поки нова угода не буде укладена, діюча УПС автоматично продовжується щороку за згодою обох сторін. Після приєднання України до Світової організації торгівлі 18 лютого 2008 року, стали можливими переговори щодо створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Це відкрило шлях до лібералізації руху товарів, капіталів та послуг, а також широкої гармонізації нетарифних інструментів економічного регулювання між сторонами. На Паризькому саміті, що відбувся 9

вересня 2008 року, Україна та ЄС досягли політичної домовленості про укладення майбутньої угоди в форматі Угоди про асоціацію. Ця угода будуватиметься на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції, маючи на меті укріплення співробітництва між Україною та ЄС. Також варто згадати Порядок денний асоціації між Україною та ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію (ПДА) від 20.11.2009 р.[19], цей документ визначає процедури і механізми співробітництва між Україною та ЄС з метою ефективної реалізації положень Угоди про асоціацію. Основна мета Порядку денного асоціації полягає в підготовці та сприянні імплементації Угоди про асоціацію шляхом забезпечення системного та структурованого діалогу між Україною та ЄС. Цей діалог охоплює широкий спектр питань, включаючи політичні, економічні, соціальні, культурні та інші аспекти співробітництва. Порядок денний визначає основні засади та принципи співробітництва, зокрема:

- Економічне співробітництво: Сторони співпрацюють у сферах економіки, торгівлі, інвестицій, регуляторної політики, стандартизації та інших економічних питань. Вони також спільно працюють над створенням поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі.

- Політичний діалог: Україна та ЄС проводять регулярні консультації та зустрічі на політичному рівні для обговорення питань політичної стабільності, розвитку демократії, прав людини, правової держави та інших питань взаємного інтересу.

- Транспорт та енергетика: Сторони сприяють розвитку транспортної інфраструктури, підвищенню безпеки та ефективності транспортних зв'язків, а також співпрацюють у сфері енергетики, включаючи підтримку енергоефективності, розвиток відновлюваної енергетики та диверсифікацію джерел постачання енергії.

- Юстиція та внутрішні справи: Сторони співпрацюють у питаннях юстиції, правопорядку, боротьби зі злочинністю, корупцією,

тероризмом та незаконним міграційним потоком. Вони спільно працюють над підвищенням ефективності правоохоронних органів та судової системи.

- Співпраця у сфері довкілля: Україна та ЄС здійснюють спільні зусилля для захисту навколишнього середовища, збереження біорізноманіття, боротьби зі зміною клімату та раціонального використання природних ресурсів.

- Спільна зовнішня політика та безпека: Україна та ЄС координують свої позиції щодо міжнародних питань, спільно виконують міжнародні зобов'язання та сприяють розвитку мирного врегулювання конфліктів. Вони також співпрацюють у сфері кризового управління та боротьби зі зброєю масового знищення.

- Співпраця у сфері довкілля: Україна та ЄС здійснюють спільні зусилля для захисту навколишнього середовища, збереження біорізноманіття, боротьби зі зміною клімату та раціонального використання природних ресурсів.

Порядок денний асоціації розроблено на загальних принципах, які викладено у тексті документу. Його метою не є створення всеохоплюючого переліку пріоритетів для дій, оскільки такий перелік буде визначено Угодою про асоціацію, як тільки вона набере чинності. Порядок денний асоціації чітко визначає на секторальній основі ті пріоритети на галузевій основі, які вимагають негайних дій до набуття чинності Угоди про асоціацію.

Отже, аналізуючи усе вище зазначене ми можемо сказати, що шлях до підписання Асоціації між Україною та ЄС був досить складний, він потребував значних реформ в багатьох галузях. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС було офіційно здійснене 27 червня 2014 року, але попередній процес тривав кілька років. Для досягнення угоди Україна здійснила широкий спектр реформ у політичних, економічних і правових сферах. У рамках політичних реформ було

проведено зміни в системі управління, підвищено рівень демократії та прозорості, і запроваджено механізми боротьби з корупцією. У сфері економічних реформ Україна зобов'язалася гармонізувати свої закони та стандарти з вимогами ЄС. Це включало реформу сектору енергетики, конкуренції, фінансового сектора, забезпечення інтелектуальної власності та інші аспекти. Також були здійснені правові реформи, спрямовані на підвищення рівня прав людини, створення незалежної судової системи, реформу правоохоронних органів та боротьбу зі злочинністю. Процес реформ був важким і вимагав від України значних зусиль. Але підписання Асоціації з ЄС відкрило шлях до глибокої інтеграції з ЄС, сприяючи розвитку економіки, зміцненню демократії, підвищенню якості життя громадян та зближенню України зі європейськими стандартами.

2.2 Зона вільної торгівлі з Україною як майбутня частина внутрішнього ринку Європейського Союзу

Приєднання України до СОТ у лютому 2008 року дало поштовх до початку переговорів щодо створення зони вільної торгівлі з Європейським Союзом. На сьогодні можна зробити висновок, що питання щодо створення зони вільної торгівлі стали найбільш складною частиною переговорного процесу при укладанні Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Це пояснюється бажанням сторін створити глибоку та всеохоплюючу зону вільної торгівлі, яка включала б не лише основні "класичні" положення щодо торгівлі товарами та скасування мит, але й створила б умови для тісної торговельно-економічної інтеграції, що виходила за рамки існуючих правил СОТ.

У 2014 році Угода про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншого боку була прийнята замість УПС.

Угода про асоціацію є обширним документом, складеним з 485 статей. За змістом угоду можна розділити на декілька частин, хоча ці розділи є умовними, оскільки положення про окремі сектори співпраці включені як до загальної, так і до спеціальних частин. У преамбулі УА закріплені деякі положення установчих договорів про Європейський Союз та його функціонування. Зокрема, це стосується спільних цінностей ЄС, які включають повагу до демократичних принципів, пріоритет права, прав людини і фундаментальних свобод, включаючи права національних меншин, недискримінацію та повагу до різноманітності. У преамбулі також зазначається значення принципів хорошого управління та ринкової економіки, які сприяють участі України в європейських політиках. Преамбула визнає Україну як європейську країну, що має спільну історію та цінності з країнами-членами ЄС. Це положення має особливе значення, оскільки відкриває можливість майбутнього приєднання України до ЄС, оскільки будь-яка європейська країна, що поважає зазначені у статті 2 цінності та зобов'язується їх реалізувати, може стати членом ЄС. Вступна частина УА також наголошує на взаємозалежності економічної інтеграції та створення зони вільної торгівлі (далі - ЗВТ) між Україною та ЄС, а також визнає важливу роль гармонізації законодавства України з основними елементами *acquis* ЄС у процесі формування ЗВТ.[20 с. 9-12].

Вступ УА в силу позначає перший етап інтеграції України до ЄС, що полягає у створенні зони вільної торгівлі між обома сторонами. Зазвичай, всі угоди про асоціацію з Європейським Союзом передбачають створення зони вільної торгівлі між ЄС та асоційованими країнами. Важливим аспектом угод ЄС про створення ЗВТ є їх відповідність вимогам Всесвітньої організації торгівлі (СОТ). Згідно зі статтею XXIV Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ)[21], ЗВТ визначається як група двох чи більше митних територій, на яких скасовуються мита та інші обмежувальні заходи, що стосуються основної частини торгівлі між цими територіями з товарів, що походять

з цих територій. Крім вимог ГАТТ/СОТ, правове регулювання відносин у ЗВТ з ЄС також враховує особливості правового регулювання економічних відносин на внутрішньому ринку ЄС та відносин з третіми країнами. Це охоплює такі аспекти, як спільна торговельна політика, спільна аграрна політика, спільна риболовецька політика та інші.

Починаючи з 1 січня 2016 року, було запроваджено тимчасове застосування Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом щодо поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВ ЗВТ). У той же час було припинено дію режиму автономних торговельних преференцій, який ЄС надавав Україні, розпочатий 3 квітня 2014 року, із забезпеченням одностороннього доступу українського експорту на ринок ЄС з умовами ПВ ЗВТ. З 1 вересня 2017 року Угода про асоціацію між Україною та ЄС набрала чинності в повному обсязі.

ПВ ЗВТ є ключовою частиною Угоди про асоціацію між ЄС та Україною. ПВ ЗВТ є також частиною ширшої політики ЄС, спрямованої на встановлення стабільних і сприятливих сусідських стосунків шляхом зміцнення економічних зв'язків. ПВ ЗВТ покликана наблизити Україну до ЄС шляхом відкриття ринків для товарів та послуг, а також за допомогою усунення перепон для торгівлі, особливо беручи до уваги так звані питання, що виникають «поза кордонами» держави, як наприклад, бюрократія та невиправдані бар'єри, що спричиняються нею[22].

З початку лютого 2018 року Україна стала повноправним членом Регіональної конвенції про пан-євро середземноморські преференційні правила походження[23]. Ця Конвенція дозволяє країнам-учасникам використовувати матеріали та сировину одна від одної без втрати преференційного статусу походження. Це означає, що підприємства в Україні можуть закуповувати сировину та комплектуючі в країнах, з якими мають угоди про вільну торгівлю в рамках Конвенції, а потім експортувати готову продукцію до інших членів Конвенції, зберігаючи преференційний статус товару завдяки ефекту діагонального накопичення. За такої схеми, українські

матеріали та комплектуючі також можуть використовуватись виробниками в країнах-учасницях Конвенції для подальшого експорту у вигляді компонентів готової продукції. Отже, з огляду на вище зазначене варто визначити конкретні преференції котрі Україна отримала при впровадженні ПВ ЗВТ, серед основних можна виділити такі:

- Впровадження стандартів ЄС: Зона вільної торгівлі вимагає від українських підприємств дотримуватись стандартів та вимог Європейського Союзу, що сприяє підвищенню якості продукції та відкриває доступ до європейського ринку.

- Альтернативний ринок: Зона вільної торгівлі з ЄС надає українському бізнесу альтернативний ринок, особливо в умовах ускладнення доступу на традиційні ринки.

- Гармонізація законодавства: Зона вільної торгівлі сприяє вирівнюванню умов для бізнесу в Україні та ЄС шляхом гармонізації законодавства та регуляторного середовища.

- Безмитні квоти (TRQ): Україна має можливість використовувати безмитні квоти на ввезення певних продуктів до ЄС за окремими позиціями.

- Технологічні та інноваційні рішення: Зона вільної торгівлі спрощує залучення технологій та інноваційних рішень з країн ЄС для українських підприємств.

- Зниження митних бар'єрів: Понад 98% мит були скасовані з обох сторін, що сприяє збільшенню торгівлі та зниженню вартості імпорту та експорту товарів.

- Програма COSME: Українські підприємства можуть скористатись інструментами та механізмами ЄС, такими як програма COSME, для розвитку малого та середнього бізнесу.

- Європейська мережа підприємств (EEN): Українські компанії мають доступ до нових інструментів пошуку партнерів та ринків через Європейську мережу підприємств.

Отже, Зона вільної торгівлі з ЄС надає значні переваги для українського бізнесу, стимулює економічний розвиток та сприяє збільшенню обсягів торгівлі між Україною та Європейським Союзом.

Підбиваючи підсумки хотілося б відзначити, що створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом є великим досягненням для України в розвитку торговельних відносин з країнами-членами ЄС. Основним результатом цієї зони є налагодження торговельних зв'язків, лібералізація торгівлі та збільшення кількості компаній, що експортують товари до країн ЄС. Протягом останніх років, коли Україна активно інтегрувалась у європейський простір, торгівля змінилась, а структура товарів, що експортуються, перетворилась. Створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС суттєво вплинуло на трансформацію експортної спеціалізації України щодо країн-членів ЄС. Ця зона вільної торгівлі відкрила для України нові можливості у пошуку нових торговельних партнерів, розвитку відносин з країнами ЄС та покращенні економічної ситуації в країні. У позитивних аспектах впливу на зовнішньоторговельні відносини між Україною та ЄС можна виділити активну допомогу українським експортерам з боку європейських урядов та інституцій, відкриття українського ринку для якісної та високотехнологічної продукції ЄС, а також адаптацію вітчизняних виробників до конкурентного середовища. У той же час, негативними аспектами впливу на зовнішньоторговельні відносини між Україною та ЄС є існування винятків для деяких товарів у зоні вільної торгівлі, встановлення квот на певні види української продукції під час експорту до країн ЄС, потреба у сертифікації української продукції перед експортом до ЄС та прихований протекціонізм ЄС щодо деяких товарних позицій українського експорту.

2.3 Співпраця України з Європейським Союзом у сфері зовнішньої і внутрішньої політики

Співпраця України з Європейським Союзом у сфері зовнішньої і внутрішньої політики є одним з найважливіших пріоритетів для української

держави. Він базується на Партнерстві між Україною і ЄС, яке було укладено в 1994 році, Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році, а згодом була підсилена наданням Україні статусу країни кандидата на вступ до Європейського Союзу.

У сфері зовнішньої та внутрішньої політики співпраця України з ЄС сконцентрована на певних аспектах взаємодії, серед яких можна виділити такі як:

- Сфера спільної зовнішньої та безпекової політики. Україна та ЄС співпрацюють у сфері безпеки, оборони та кризового управління. Це включає обмін інформацією, підтримку реформ українських силових структур, спільні навчання та участі в миротворчих місіях.

- Підтримка європейської інтеграції: ЄС активно підтримує Україну на її шляху до європейської інтеграції. Це включає підтримку реформ, що сприяють зміцненню демократії, правової держави, громадянського суспільства та економічного розвитку. ЄС надає фінансову та технічну допомогу, консулює та сприяє впровадженню європейських стандартів та норм.

- Торгівля та економічне співробітництво: Україна та ЄС є великими торговельними партнерами. Укладення та реалізація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, включаючи Глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі, сприяє зростанню торговельних оборотів, залученню інвестицій та покращенню бізнес-клімату.

- Енергетична співпраця: співпраця між Україною та Європейським Союзом має важливе значення для обох сторін і базується на спільних інтересах у галузі енергетики, безпеки постачання та сталого розвитку.

- Політичний діалог: Україна та ЄС регулярно проводять консультації, зустрічі на високому рівні та спільні засідання, щоб обговорювати актуальні питання міжнародної політики. Цей діалог стосується таких тем, як конфлікти та кризи, регіональна стабільність, боротьба з тероризмом,

нерозповсюдження зброї масового знищення, права людини, демократія та інші глобальні виклики.

Розглядаючи співпрацю України та ЄС у сфері спільної зовнішньої та безпекової політики варто відмітити, що формою співпраці Європейського Союзу з третіми країнами у сфері спільної зовнішньої та безпекової політики (СЗППБ) є встановлення договірних відносин. Основна особливість таких відносин полягає в спрямованості на встановлення та розвиток інтеграційних зв'язків з ЄС.

Першим інструментом реалізації СЗППБ ЄС стосовно України була прийнята у 1999 році Спільна стратегія[24], яка виконувала роль інструмента реалізації Амстердамського договору. Прийняття такого типу актів передбачалося колишньою статтею 12 Договору про Європейський Союз. Європейська Рада розробляє спільні стратегії в областях та регіонах, де держави-члени мають важливі спільні інтереси (згідно зі статтею 13 Договору про Європейський Союз). Цими стратегіями визначаються завдання, тривалість і засоби, які мають надавати Європейський Союз і держави-члени. Спільна стратегія Євросоюзу щодо України, термін дії якої закінчився у 2004 році, визначала пріоритетні сфери співпраці в галузі СЗППБ.

З початку 2002 року Україна активно бере участь у реалізації Спільної стратегії Європейського Союзу щодо України. В рамках цієї співпраці було укладено кілька окремих угод, які стосуються участі України у миротворчих операціях Євросоюзу. У 2002 році було укладено Угоду щодо участі України у Поліцейській Місії Євросоюзу у Боснії і Герцеговині[25]. Це свідчить про готовність України взяти активну участь у забезпеченні мирного врегулювання конфліктів і підтримку стабільності в регіоні. У 2004 році було укладено Угоду щодо участі України у Поліцейській Місії Євросоюзу в колишній Югославській Республіці Македонія[26]. Це свідчить про залучення України до спільних зусиль з миротворчої діяльності та забезпечення стабільності в регіоні.

Ще одним важливим документом став Порядок денний асоціації між Україною та Європейський союзом 2009 року, у ПДА був відведений окремий розділ, присвячений політичному діалогу. Цей діалог був важливим інструментом для реалізації політики, спрямованої на зміцнення демократії, повагу до прав людини та боротьбу з корупцією. Крім того, політичний діалог включав також питання зовнішньої політики та політики безпеки, включаючи військові аспекти, такі як нерозповсюдження зброї масового ураження, роззброєння та контроль за експортом зброї. Додатково, через політичний діалог розглядалися питання запобігання конфліктам та їх мирного врегулювання. Такий політичний діалог відображав глибоку співпрацю між Україною та Європейським Союзом у питаннях демократії, прав людини, протидії корупції та забезпечення мирного та безпечного середовища.

Наступним важливим аспектом є торгівля та економічне співробітництво України та ЄС. Укладання угод про вільну торгівлю та їх повна реалізація з Україною підтверджують незворотність її європейського курсу та вибір європейської моделі економічного розвитку. Цей процес може стати основою для системної та комплексної інституційно-правової, суспільно-політичної, фінансово-економічної і соціально-демографічної модернізації національної економіки. Створення всеосяжної та глибокої зони вільної торгівлі сприяє поступовій інтеграції України на внутрішній ринок ЄС. Це означає зниження торговельних бар'єрів, сприяння зближенню законодавства, стандартів та норм, а також стимулювання економічного зростання, розширення ринків збуту та притоку інвестицій. Це також відкриває нові можливості для українських компаній, підприємств та підприємців для розвитку, конкурентоспроможності та залучення нових технологій. За результатами 2020 року ЄС залишається ключовим торговельним партнером України із часткою 40,7% (у 2019 р. – 40,1%). За даними Держстату України, обсяг торгівлі товарами і послугами з ЄС знизився на 9% у порівнянні з 2019 роком та становив 48,1 млрд. дол. США.

Протягом цього періоду обсяг експорту товарів та послуг до ЄС знизився на 9,4% та становив 21,9 млрд. дол. США. Обсяг імпорту товарів і послуг з ЄС знизився на 8,7% та становив 26,3 млрд. дол. США. Сальдо торгівлі з ЄС за підсумками 2020 року залишилось негативним для України, однак скоротилось до -4,4 млрд. дол. США (у 2019 р. сальдо становило -4,6 млрд. дол. США)[27]. У 2021 році збільшилися показники товарообігу на 36,95%, імпорту на 35,68, експорту на 38,34 відносно 2020 року.

Останні сім років, починаючи з моменту підписання Угоди про Асоціацію, свідчать про зміну географічної структури торгівлі товарами України в напрямку посилення економічних зв'язків з країнами ЄС. Це вказує на значне зростання ваги цих країн у загальному обсязі міжнародної торгівлі України. Україна активно розвиває експортні та імпорتنі операції з країнами ЄС. Експорт у ці країни став значною частиною загального обсягу українського експорту, тоді як імпорт з цих країн також зросло. Це свідчить про укріплення торговельних зв'язків і співробітництва між Україною та країнами ЄС. За цей період було помітне збільшення обсягів торгівлі товарами між Україною та країнами ЄС, що вказує на позитивний розвиток економічних відносин. Заходи, вжиті для створення вільної торговельної зони та зниження торговельних бар'єрів, сприяли зростанню торговельного обміну та поглибленню економічного співробітництва між сторонами. Зміцнення економічних зв'язків з країнами ЄС має позитивний вплив на українську економіку, сприяючи розширенню ринків збуту для українських товарів і послуг, притоку інвестицій та технологій. Така співпраця є важливим кроком у процесі інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС та зміцненні її економічних зв'язків з країнами-членами ЄС.

Також варто розглянути співпрацю України та ЄС у сфері енергетики. Міжнародне співробітництво між Україною та ЄС у цій сфері ґрунтується на партнерстві, що відповідає принципам спільних інтересів та ринкової економіки. Це базується на різних правових угодах, таких як Договір до енергетичної Хартії 1994 року[28], Угода про асоціацію між Україною та ЄС,

Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва у галузі енергетики[29]. Меморандум становить оновлену версію аналогічного документа, який був підписаний у 2005 році. Документ покликаний сприяти зміцненню співробітництва між Україною та ЄС у сфері енергетики. Він встановлює рамки для спільних дій та обміну інформацією у таких областях, як енергоефективність, розвиток відновлюваних джерел енергії, енергетична безпека, розбудова енергетичної інфраструктури та інші аспекти енергетичної сфери. Меморандум відображає важливість енергетичної співпраці між Україною та ЄС та підтверджує зобов'язання обох сторін працювати разом для розвитку стійкого та конкурентоспроможного енергетичного сектору. Слід зазначити про необхідність правового регулювання співробітництва між ЄС та Україною в енергетичній сфері. Це охоплює регулювання процесів, пов'язаних з використанням енергоресурсів, їх видобутком, транспортуванням, розподілом, енергозбереженням, відновленням, а також встановленням правил споживання енергії та інші аспекти енергетики.

Важливим досягненням України у міжнародному співробітництві з ЄС в сфері енергетики є підписання "Угоди про умови майбутнього об'єднання енергосистем України та Молдови з енергосистемою континентальної Європи". Після проведення підготовчих робіт для розвитку проекту об'єднання енергосистем, у березні 2022 року було успішно здійснено пробну синхронізацію енергосистеми України та Молдови з EnTSO-E, що відкриває нові можливості для розвитку альтернативних джерел енергії в Україні. Синхронізація української енергосистеми з європейською енергосистемою надає можливість переходу до інтеграції ринків та вільної торгівлі енергоресурсами з Європою. Це значно покращить інвестиційний клімат українського енергетичного сектору. Актуальний рівень "зеленого" тарифу в Україні є дуже конкурентоспроможним порівняно з цінами на електроенергію в Європі. Тому з планами розширити експорт електроенергії на основі відновлюваних джерел енергії на європейський ринок, Україна

може значно збільшити прибутки в енергетичному секторі[30 с. 201-202]. Співробітництво сприяє розвитку стійкого енергетичного сектора, зменшенню викидів парникових газів, заощадженню енергії та створенню робочих місць. Це партнерство в енергетичній сфері підкреслює важливість спільних зусиль та співробітництва між Україною та ЄС для досягнення спільних цілей у сфері енергетики та створення стійкого та сталого енергетичного майбутнього. Отже, енергетична безпека та енергоефективність стали однією з найважливіших та успішних сфер співробітництва між Україною та ЄС.

Підбиваючи підсумки, можна відзначити, що співпраця між Україною та ЄС охоплює багато сфер, розвиток яких має велике значення для процесу євроінтеграції України. Енергетична безпека та енергоефективність стали одними з найважливіших напрямків співробітництва, що сприяють створенню стійкого та ефективного енергетичного сектору в країні. Розширення торговельних відносин, підписання угод про вільну торгівлю та зближення нормативно-правових актів у сфері економіки сприяють розвитку та інтеграції української економіки в європейський ринок. Такі кроки допомагають Україні зміцнити свою позицію як надійного партнера та сприяють створенню сприятливого інвестиційного клімату. Співпраця в сфері безпеки й конфліктології також мають велике значення для євроінтеграції України. Це допомагає забезпечити стабільність, демократію та права людини, а також сприяє мирному врегулюванню конфліктів та збереженню безпеки в регіоні. Отже, співпраця України та ЄС в різних сферах є вагомим внеском у процес євроінтеграції України. Це сприяє розвитку країни, зміцненню її економіки, політичному та соціальному стабільтету, а також сприяє наближенню до європейських стандартів та цінностей.

Висновки до Розділу 2

Детально розглянувши передумови створення асоціації України з Європейським Союзом можна дійти висновків, що Асоціація з Європейським

Союзом є першим етапом європейської інтеграції України, який має велике значення для розвитку країни та наближення до європейських стандартів та цінностей. Асоціація з Європейським Союзом є результатом довготривалого процесу, в якому Україна проявила волю та бажання наблизитись до Європейського Союзу та зробити необхідні зміни в своїй політичній, економічній та правовій системах. Передумови для укладання Асоціаційної угоди включали такі фактори:

- Політична воля та стратегічна орієнтація: Україна визначила інтеграцію до ЄС як свою основну зовнішньополітичну мету. Політичні лідери та уряди виконували послідовну політику, спрямовану на наближення до європейських стандартів та цінностей.

- Економічні переваги: Україна розуміла важливість економічного співробітництва з ЄС, відкриття доступу до європейського ринку та залучення інвестицій. Це сприяло стимулюванню реформ у галузі економіки, підвищенню конкурентоспроможності та розвитку підприємництва.

- Демократичний розвиток: Україна прагнула зміцнити демократичні інституції, права людини та правову державу. Асоціація з ЄС стала стимулом для проведення необхідних політичних та правових реформ, зокрема у сфері правосуддя, боротьби з корупцією та захисту прав людини.

- Геополітичні фактори: Контекст регіональної політики та геополітичні виклики також впливали на рішення України наблизитись до ЄС. В умовах геополітичних змін на сході Європи та під загрозою безпеки, Асоціація з ЄС стала важливим фактором для зміцнення стабільності та безпеки України.

Отже, укладання Асоціаційної угоди з Європейським Союзом було наступним кроком для України в європейській інтеграції. Цей етап передбачає широкий спектр змін у різних сферах та наближення до європейських стандартів, що сприятиме розвитку країни, зміцненню демократії, економічному зростанню та політичній стабільності.

РОЗДІЛ 3.

ПЕРСПЕКТИВИ ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

3.1 Статус України як кандидата в члени Європейського Союзу

Постановою Верховної Ради України від 2 липня 1993 року "Про основні напрями зовнішньої політики України" був оголошений намір України розбудувати відносини з Європейським Союзом. Україна встановила перші контакти з Європейським Союзом у грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як представник головуєчої в ЄС країни, офіційно визнав незалежність України у своєму листі від імені ЄС. Згодом, стратегічний курс України на шлях до європейської інтеграції був закріплений і розвинений у Стратегії інтеграції України до ЄС, яка була затверджена 11 червня 1998 року, а також у Програмі інтеграції України до ЄС, схваленій 14 вересня 2000 року. Ці документи визначали довгострокову стратегічну мету - європейську інтеграцію України. Згідно з Законом України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики", однією з основних засад зовнішньої політики України є забезпечення її інтеграції в європейський політичний, економічний та правовий простір з метою набуття членства в ЄС. 5 березня 2007 року Україна та ЄС розпочали переговорний процес щодо укладення нової угоди між ними. 9 вересня 2008 року на Паризькому саміті Україна та ЄС досягли політичної домовленості про майбутню Угоду про асоціацію, яка будується на засадах політичної асоціації та економічної інтеграції. У рамках домовленостей, досягнутих на Паризькому саміті, було розроблено та схвалено Порядок денний асоціації у 2009 році, який замінив План дій Україна-ЄС. Цей порядок денний став орієнтиром для проведення реформ в Україні у процесі підготовки до реалізації майбутньої Угоди про асоціацію. 15-й Саміт Україна-ЄС, який відбувся 19 грудня 2011 року в Києві, був останнім етапом переговорів по Угоді про асоціацію. 30 березня 2012 року текст майбутньої Угоди був парафований главами переговорних команд України та ЄС. Політична частина Угоди про асоціацію була

підписана 21 березня 2014 року, а економічна частина - 27 червня 2014 року. 16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. З 1 листопада 2014 року угода тимчасово застосовувалась. Повна дія Угоди про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності 1 вересня 2017 року. Цей міжнародно-правовий документ закріплює перехід відносин між Україною та ЄС від партнерства та співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції[31]. 24 лютого 2022 року Росія розпочала повномасштабне вторгнення, атакуючи Україну на кількох фронтах. Це стало найбільшим військовим нападом на суверенну державу в Європі з часів Другої світової війни. Міжнародна спільнота осудила це вторгнення, і багато країн запровадили санкції проти Росії, а також надавали гуманітарну та військову допомогу Україні. Ця агресія також спричинила найбільшу кризу біженців в Європі з часів Другої світової війни. Незважаючи на це вторгнення, Україна прискореними темпами продовжує свій шлях до об'єднання з Європейським Союзом. Критерії для прийняття, встановлені угодами ЄС, є достатньо простими. Згідно зі статтею 49 Договору про Європейський Союз, "будь-яка європейська держава, яка поважає цінності, зазначені в статті 2, і зобов'язується їх пропагувати, може подати заявку на вступ до Союзу". Ці цінності включають свободу, демократію та верховенство права. Після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка сприяла активному процесу узгодження українського законодавства в різних сферах, від прав людини до вільної торгівлі, завдяки цьому 28 лютого 2022 року Україна подала заявку на членство в Європейському Союзі. Україна виявила свою готовність дотримуватись європейських стандартів та принципів і спрямовує свої зусилля на покращення своєї економіки, правової системи та демократичних інститутів з метою забезпечення відповідності критеріям для прийняття до ЄС. Після ретельного аналізу заявки, 17 червня 2022 року Європейська комісія представила свої висновки щодо заявки України, Грузії та Республіки Молдова на членство. У результаті з 529 голосами «за», 45

«проти» і 14 «утрималися», Європейський парламент ухвалив 23 червня 2022 року резолюцію, в якій закликав глав держав і урядів негайно надати статус кандидата в ЄС Україні та Республіці Молдова. Ці ж самі заходи мають бути прийняті щодо Грузії "після того, як її уряд виконає" пріоритети, вказані Європейською комісією. Крім того, Європейський парламент наголошував, що не існує "швидкого шляху" до вступу до ЄС і що вступ залишається процесом, що ґрунтується на здобутках, і вимагає виконання критеріїв членства в ЄС та ефективної реалізації реформ. Хоча більшість країн ЄС підтримувала Україну в зусиллях у воєнному конфлікті, вже не існувало такої консенсусної думки щодо членства в ЄС. З початку війни лише невелика група країн, головним чином з Центральної та Східної Європи, висловили чітку підтримку статусу кандидата, інші країни були більш обережними або пропонували альтернативні методи європейської інтеграції. Міністр закордонних справ Австрії заявив у квітні 2022 року, що Україні не слід надавати повне членство в ЄС, оскільки країни Західного Балкану намагаються приєднатися до ЄС вже довгий час. Також Німеччина, Данія, Франція та Нідерланди проти будь-якого прискореного процесу приєднання. Нідерланди були останньою країною, яка схвалила Угоду про асоціацію з Україною. Однак Нідерланди вимагали гарантій, що ратифікація не буде формальним кроком на шляху до членства України в ЄС, і Євросоюз не зобов'язує себе до військової допомоги Києву. Ці країни пізніше переглянули свої позиції, і 23 червня 2022 року Європейська Рада прийняла рішення про статус кандидата в ЄС для України та Молдови.

Набуття статусу кандидата в члени Європейського Союзу відкриває нові можливості для України щодо доступу до фінансових ресурсів, що має велике значення в умовах руйнування російською агресією українських міст, сіл, житлових будинків та інфраструктурних об'єктів нашої країни. Раніше, коли країни Центральної та Східної Європи вступали до ЄС, фінансування підготовки до членства здійснювалося через різні програми та інструменти, такі як PHARE, PHARE CBC, ISPA, SAPARD, CARDS. Однак з 2007 року

Європейський Союз запровадив єдиний інструмент фінансової допомоги перед вступом - ІРА (Instrument for Pre-Accession Assistance), який спрямований на підтримку реформ шляхом надання фінансової та технічної допомоги. Цим інструментом можуть користуватись як країни-кандидати на вступ до ЄС, так і потенційні кандидати. Наразі країни-бенефіціари цього фінансового інструменту, включаючи кандидатів на вступ до ЄС, потенційних кандидатів і Ісландію, скористалися ІРА ІІІ. Ця третя версія ІРА була затверджена 15 вересня 2021 року (з ретроспективною дією з 1 січня 2021 року) і розрахована на період з 2021 по 2027 роки. Загальна сума видатків на ІРА ІІІ становить приблизно 14,2 мільярда євро. Основна мета цього інструменту поділена на п'ять тематичних пріоритетів: зміцнення верховенства права, демократії, захисту прав людини та основних свобод; ефективне державне управління, включаючи сфери публічних закупівель та державної допомоги; реалізація "зеленої" повістки дня; підтримка конкуренції та всеохоплюючого економічного зростання, включаючи розвиток малого та середнього підприємництва, аграрного сектору та сільських територій; територіальна та транскордонна співпраця. Не виключено, що у зв'язку з умовами, в яких Україна набуде статус кандидата, можуть бути розроблені спеціальні механізми фінансової підтримки, з фокусом на відновлення пошкодженої та зруйнованої інфраструктури.

Один з таких інструментів є фонд Rebuild Ukraine, котрий є основою підтримки Європейським Союзом у відновленні України та про який було зазначено у «COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE EUROPEAN COUNCIL, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS UKRAINE RELIEF AND RECONSTRUCTION» від 18.05.2022[32], в якому було визначено основні чотири напрямки відновлення:

- Відбудова країни, зокрема інфраструктури, систем охорони здоров'я, житлового фонду та шкіл, а також цифрової та енергетичної стійкості відповідно до найновіших європейських політик та стандартів;

- Продовження модернізації держави та її інституцій для забезпечення гарного управління та дотримання правової держави шляхом надання підтримки адміністративним потенціалом та технічної допомоги, включаючи регіональний та місцевий рівні;

- Реалізація структурної та регуляторної програми з метою поглиблення економічної та соціальної інтеграції України та її народу з ЄС відповідно до європейського шляху;

- Підтримка відновлення економіки та суспільства України шляхом просування сталих та інклюзивних економічних конкурентоспроможностей, сталих торгівельних відносин та розвитку приватного сектору, сприяючи «зеленій» та цифровій трансформації країни.

Отже, аналізуючи все вище зазначене ми можемо дійти висновка, що попри скрутне становище Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС завдяки прикладеним зусиллям та поступовим реформам. Цей статус надає певні переваги, зокрема у фінансовій сфері, такий як єдиний інструмент фінансової допомоги перед вступом - ІРА (Instrument for Pre-Accession Assistance), який спрямований на підтримку реформ шляхом надання фінансової та технічної допомоги. Також варто відмітити гуманітарну та військову допомогу партнерів спрямовану на допомогу нашій країні у боротьбі з ворогом та відновленню в післявоєнний час. Проте, надання статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу це тільки перший крок. На шляху до вступу Україні необхідно провести низку реформ та адаптувати українське законодавство у відповідність до європейських критеріїв. Європейським Союзом було надано ряд вимог, які необхідно виконати на шляху до європейської інтеграції.

3.2 Вимоги Європейського Союзу до України які передують початку переговорів про набуття членства в ЄС

28 лютого 2022 року Україна подала заявку на членство в Європейському Союзі. Після ретельного аналізу заявки, 17 червня 2022 року Європейська комісія представила свої висновки щодо заявки України, Грузії та Республіки Молдова на членство. У результаті висновків Комісії, Україні було надано європейську перспективу та статус кандидата на членство в ЄС. Ця рішення було ухвалено 23 червня 2022 року за одностайною згодою лідерів 27 держав-членів ЄС. Надання статусу кандидата передбачає, що Україна повинна здійснити певні ключові кроки. Це відкриває шлях для України до подальшої європейської інтеграції та надає можливість розширити співпрацю та зміцнити відносини між Україною та ЄС.

Процедура приєднання до Європейського Союзу складається з чотирьох основних етапів: подання заявки, висування кандидатури, переговори і приєднання. Під час етапу подання заявки уповноважена особа або державний орган підписує документ, що підтверджує офіційний намір приєднатися до ЄС. Після цього Європейська Комісія розглядає подання та публікує рекомендацію щодо підтримки або відхилення заявки. Подання потребує схвалення Європейською Радою, яке вимагає єдності під час голосування та отримання більшості голосів. Лише після цього держава офіційно вважається кандидатом на вступ до ЄС. Після цього Європейська Комісія пропонує рамкові переговори державі-кандидату, які також мають бути схвалені одногосно 27-ма членами ЄС. Переговори проводяться на двосторонніх міждержавних конференціях між державами-членами та державою-кандидатом. Після цього Європейська Комісія, використовуючи свої повноваження, контролює та керує переговорами щодо приєднання. Обговорення поділене на 35 розділів, які групуються у шість основних кластерів, таких як основи (фундаментальні принципи), внутрішні ринки, конкурентоспроможність та інклюзивне зростання, зелена політика та сталість, ресурси, сільське господарство та згуртованість, зовнішні відносини. Цей набір загальних законів, прав та обов'язків, що об'єднує всіх членів ЄС, також відомий як "acquis communautaire". Також слід сказати, що

Європейський Союз встановив ряд вимог та рекомендацій для нових членів, вони отримали назву Копенгагенських критеріїв, вони визначені в трьох документах: Маастрихтський договір, Декларація Європейської ради 1993 року в Копенгагені[33] та Схемі переговорів з окремою країною-кандидатом.

Ці вимогу включають наступні пункти:

- "Політичний критерій" - це вимога до країн, що мають намір приєднатися до Європейського Союзу, про стабільність їхніх інститутів, які є гарантими демократії, верховенства права, прав людини, а також поваги та захисту прав меншин;

- "Економічний критерій", котрий передбачає існування функціонуючої ринкової економіки в країні та її здатність впоратися з конкурентним тиском та ринковими силами всередині Європейського Союзу;

- "Критерій членства", який визначає здатність країни прийняти на себе зобов'язання, пов'язані з членством в Європейському Союзі, включаючи виконання політичних, економічних і валютних цілей союзу;

- Окремі та детальні умови, котрі висуваються кандидату задля реформування певних аспектів, усунення яких є необхідним для членства в ЄС

Ці критерії встановлюються для забезпечення відповідності кандидатів європейським стандартам та цінностям, що сприяють стабільності, розвитку та процвітанню у Європейському Союзі. Вони є частиною процесу оцінки та переговорів між країною-кандидатом та Європейським Союзом.

В свою чергу слід виділити рекомендації Комісії, що пропонувала надати Україні статус кандидата, за умови, що буде вжито таких кроків:

- Будуть ухвалені та реалізовані законодавчі акти, які стосуються процедури відбору суддів Конституційного Суду України, включаючи процес попереднього відбору на основі оцінки їх доброчесності та професійних навичок, відповідно до рекомендацій Венеціанської комісії. Також буде завершена перевірка доброчесності кандидатів до Вищої ради

юстиції за допомогою Ради з етики, а також відбір кандидатів до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

- Будуть посилені заходи по боротьбі з корупцією на високому рівні, включаючи активні та ефективні розслідування, а також забезпечення належної динаміки судових справ та винесених вироків. Крім того, буде завершено процес призначення нового керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури через атестацію переможця конкурсу та проведення процесу відбору та призначення нового директора Національного антикорупційного бюро України;

- Буде забезпечено відповідність законодавства про боротьбу з відмиванням грошей стандартам Групи з фінансових заходів (FATF). Буде ухвалено комплексний стратегічний план реформування всього правоохоронного сектору як частини загальної системи безпеки України;

- Буде впроваджено антиолігархічний закон, спрямований на обмеження надмірного впливу олігархів на економічне, політичне та суспільне життя. Це буде здійснено відповідно до юридично обґрунтованих принципів та з урахуванням майбутнього висновку Венеціанської комісії щодо відповідного законодавства;

- Буде подолано вплив суб'єктів з корисливими інтересами шляхом ухвалення закону про ЗМІ, який узгоджує законодавство України з Директивою ЄС про аудіовізуальні медіапослуги та надає повноваження незалежному медіа-регулятору;

- Буде завершена реформа законодавчої бази щодо національних меншин згідно з рекомендаціями Венеціанської комісії, а також будуть прийняті негайні та ефективні механізми для їх імплементації.

Було зазначено, що Комісія буде відстежувати прогрес України у виконанні цих кроків та представить звіт разом з детальною оцінкою країни до кінця 2022 року[34].

Загалом, вимоги Європейського Союзу до України перед початком переговорів про набуття членства також охоплюють області, такі як ринкова

економіка, зовнішня політика, енергетика, транспорт, середовище, наука та інновації, соціальна політика та інші. Україна повинна демонструвати готовність і здатність впроваджувати європейські стандарти, гармонізувати свої закони та норми з аквізиційними правилами ЄС, сприяти конкурентоспроможності та сталому розвитку своєї економіки. Досягнення цих вимог передбачає проведення структурних реформ, зміну внутрішнього законодавства, забезпечення правової стабільності, впровадження прозорих та ефективних управлінських механізмів, боротьбу з корупцією та злочинністю, забезпечення свободи слова та незалежного судочинства, реформування соціальної системи та забезпечення прав та захисту меншин.

Ці вимоги є викликом для України, але також представляють можливість для реалізації позитивних змін у країні. Виконання цих вимог сприятиме розвитку України як сильної, демократичної та стабільної країни, здатної впроваджувати європейські стандарти та співпрацювати з іншими країнами-членами ЄС на рівних засадах.

3.3 Основні проблеми на шляху набуття членства України в Європейському Союзі

Євроінтеграція означає прогресивний шлях для України, спрямований на модернізацію економіки, подолання технологічної відсталості, привертання іноземних інвестицій та передових технологій, створення нових робочих місць і підвищення конкурентоспроможності виробників промислових товарів, що дозволить вийти зі світової відсталості. Однак, процес набуття членства в Європейському Союзі є складним, тривалим і пов'язаним з бюрократичними вимогами.

Для ЄС важливо приймати нові держави, які адаптували свої стандарти до європейських норм. Україна здійснює значні реформи в різних сферах свого життя, таких як боротьба з корупцією, поліпшення ринкової економіки та системи правосуддя. Проте, ще є багато роботи, яку потрібно зробити, так само, як у будь-якій країні, яка бажає стати членом ЄС.

Оглядаючи основні проблеми на шляху євроінтеграційного процесу, можна виділити дві великі групи. Перша група проблем пов'язана з економічними викликами, включаючи низький рівень розвитку української економіки. Також важливим аспектом є адаптація законодавства до європейських стандартів. Ці питання вимагають підготовки країни до вступу в ЄС і можуть мати політичний та соціологічний вплив, оскільки певна частина населення може ставитися негативно до євроінтеграції. Друга група проблем пов'язана з неготовністю європейського законодавства прийняти українських громадян як членів ЄС. Одна з таких проблем полягає в тому, що при вступі до ЄС, українці стають значними представниками в Європарламенті і набувають значної впливовості. Це може викликати схвалення або небажання в європейській громадській думці щодо прийняття нових членів. Якщо ж розглядати проблеми внутрішнього характеру, то слід звернути увагу на думки провідних науковців, як Волощенко А. В.[35], Костенко О. М.[36], Політова А. С.[37][38], Процедімова А. М.[39], Самодай В. П.[40] та інші, погоджуючись з їх думкою – однією з найвагоміших перепон є корупція. Корупційна діяльність проникає в різні сфери життя в Україні і стає серйозною перешкодою на шляху до європейської інтеграції. Корупція є складовою соціально-політичної та правової систем, взаємодіючи з різними аспектами державного життя, включаючи демографічні, національні, соціальні та етнічні особливості країни. Вона негативно впливає на політичне життя суспільства, підриває демократичні процеси та створює загрозу для здійснення ефективного державного управління та налагодження суспільних відносин в рамках правової системи. За деякими дослідниками, корупція може бути розглянута як система негативних дій, які вчиняються посадовими особами в інститутах влади, управління, державних і недержавних підприємствах, організаціях та установах, а також в політичних партіях і громадських організаціях. Головна мета цих дій полягає в задоволенні особистих, групових або корпоративних інтересів шляхом зловживання посадовим становищем та порушенням інтересів суспільства та

держави. Рівень корупції в різних сферах суспільного життя може бути пояснений рівнем сприйняття корупції як закономірного явища самим суспільством. В 2022 році Україна набрала 33 бали у світовому рейтингу сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index - CPI), що є найвищим показником для нашої країни з моменту запуску оновленої методології CPI. Це свідчить про стійкий прогрес України у боротьбі з корупцією, навіть у складний період її існування, зумовлений російською агресією. Навіть у контексті воєнного часу, українські державні інституції, включаючи органи антикорупційної системи, що були створені після Революції Гідності, продовжували працювати та досягали помітних результатів. Незважаючи на деякі обмеження, зумовлені воєнним станом, уряд виконав ряд обіцянок щодо антикорупційних заходів у 2022 році. Ці досягнення свідчать про те, що боротьба з корупцією в Україні є постійним процесом, і країна показує позитивну динаміку протягом останніх 10 років. Продовження реформ і посилення боротьби з корупцією залишаються важливими завданнями для України, сприяючи побудові справедливого, прозорого та ефективного суспільства[41 с.]. Отже, Україна веде активну боротьбу з корупцією з метою наближення до вступу в Європейський Союз. Ця боротьба є однією з найважливіших пріоритетів українського уряду і суспільства в цілому.

За останні роки Україна прийняла ряд законодавчих та інституційних заходів для зміцнення протидії корупції. Були створені спеціальні органи, такі як Національне антикорупційне бюро, Спеціалізовані антикорупційні прокуратури та Національне агентство з питань запобігання корупції. Ці органи відповідають за розслідування та притягнення до відповідальності осіб, замішаних у корупційних справах. Наша держава також впроваджує системні реформи для запобігання корупції. Наприклад, була створена електронна система декларування майнового стану посадових осіб, що дозволяє зменшити можливість недекларації або приховування корупційних доходів. Також проводяться реформи у сфері закупівель, фінансового контролю та публічного адміністрування з метою забезпечення прозорості,

конкуренції та ефективного використання державних ресурсів. Як приклад 28 липня 2022 року, в рамках боротьби з корупцією, Генеральний прокурор Андрій Костін призначив Олександра Клименка на посаду заступника Генерального прокурора і керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП). Цей призначення можна розглядати як важкий крок вперед у зміцненні антикорупційної системи в Україні. Призначення Олександра Клименка на таку високу посаду свідчить про визнання його професіоналізму та компетентності у сфері боротьби з корупцією. Як керівник САП, він отримав велику відповідальність у проведенні розслідувань корупційних справ та притягненні винних осіб до відповідальності. Це призначення також відображає зусилля України у реформуванні правоохоронних органів та покращенні їхньої ефективності в боротьбі з корупцією. САП є важливим інструментом у виявленні, розслідуванні та притягненні до відповідальності осіб, замішаних у корупційних схемах та зловживаннях. Призначення Олександра Клименка на таку високопосадову посаду свідчить про рішучість та визнання Україною важливості боротьби з корупцією. Це крок, який допоможе покращити антикорупційну систему країни і сприятиме досягненню прозорого та відповідального управління, що є важливим елементом на шляху до європейської інтеграції[42 с. 147-149].

Другою проблемою з якою стикнулася наша країна це війна. Упродовж всієї сучасної історії російсько-українських відносин, Росія здійснювала постійний і цілеспрямований тиск на Україну з метою блокування її євроінтеграційного курсу. Цей тиск виявлявся через різноманітні засоби та інструменти, які були в розпорядженні Росії. Він охоплював політико-дипломатичний тиск, інформаційну експансію, економічну блокаду, а також широкомасштабну війну та окупацію частини території України.

Сучасні дії Кремля на українському напрямі є особливо небезпечними, оскільки вони мають ознаки геноциду та спрямовані на знищення української державності. Це виявляється у проведенні військових операцій, окупації

територій, порушенні прав людини, розпалюванні міжетнічних конфліктів та розповсюдженні пропаганди, що сприяє дестабілізації суспільства. Така агресивна політика Росії на шкоду Україні створює виклики та загрози для майбутнього країни та її євроінтеграційних зусиль. Україна протистоїть цьому тиску та намагається зберегти свою державність, встановити мир на окупованих територіях та продовжувати реформи, не зважаючи на ворожість з боку Росії. Незважаючи на виклики, Україна продовжує боротьбу за свою незалежність та європейську інтеграцію. Міжнародна спільнота підтримує Україну у цьому процесі і закликає Росію припинити агресію та втручання во внутрішні справи країни. Російська збройна інтервенція в Україні мала протилежні наслідки. З одного боку, вона прискорила євроінтеграційні процеси в країні і сприяла об'єднанню нації навколо проєвропейських цінностей. Війна також спричинила вестернізацію українського суспільства і зміцнення переконання про незворотність шляху до Європейського Союзу. З іншого боку, російська експансія мала негативний вплив на європейську інтеграцію, уповільнила темпи цього процесу. Україна, стикаючись з агресією, зазнала значних людських та фінансово-економічних втрат. Війна, розпочата путінським режимом, стала однією з найсмертоносніших конфліктів в Європі з часів Другої світової війни. Треба відзначити, що реакція об'єднаної Європи на російську агресію включала надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС. Це можна розглядати як відповідь на неоімперську політику Росії. Однак, конфлікт також призвів до певного сповільнення процесу європейської інтеграції України через його негативні наслідки для країни. Україна продовжує працювати над зміцненням своїх демократичних інституцій, боротьбою з корупцією та втіленням європейських стандартів, незважаючи на труднощі, пов'язані з російською агресією. Вона залишається визначеною в своєму прагненні до європейської інтеграції та побудови суспільства на принципах демократії, права і прозорості.

Отже, широкомасштабна війна, яка несе загрозу українській державності, змушує суттєво корегувати пріоритети внутрішнього соціально-економічного розвитку і зовнішньої політики в цілому, зосереджувати головну увагу та ресурси на опорі російській агресії. Це не може не позначатися на динаміці й ефективності просування на європейському напрямі.

Висновки до Розділу 3

Розглянувши питання перспективи членства України в ЄС можна дійти висновків, що цей процес досить складний та тривалий. Це обумовлено рядом факторів, які впливають на цей процес. По-перше, членство в Європейському Союзі передбачає виконання великої кількості критеріїв, які охоплюють різні сфери, такі як політика, економіка, право та адміністрація. Це означає, що Україна повинна проводити значні реформи та здійснювати необхідні зміни в своїй системі для відповідності європейським стандартам. По-друге, процес прийняття нових членів в Європейський Союз є складним політичним процесом. Він вимагає згоди всіх членів ЄС, а також може залежати від різних політичних чинників та обставин. Це означає, що окрім виконання критеріїв, Україна повинна також підтримувати позитивне політичне сприйняття від інших країн-членів. По-третє, процес інтеграції в Європейський Союз також вимагає часу для адаптації та змін. Це включає впровадження реформ, гармонізацію законодавства, а також зміни в економічній та адміністративній сферах. Цей процес не може бути здійснений швидко, оскільки вимагає глибоких трансформацій і зусиль.

Крім того, важливим аспектом є підтримка та сприяння з боку Європейського Союзу. Україна може залучати підтримку у вигляді фінансової та технічної допомоги, експертного порадиництва, обміну досвідом та знаннями. Це допоможе зміцнити українські інституції, забезпечити ефективність реформ та підвищити готовність країни до членства. Також слід звернути увагу на суспільну підтримку європейської інтеграції. Широка підтримка громадян та відповідне освітнє середовище щодо переваг і

викликів, пов'язаних з європейським членством, можуть стати додатковими факторами для успішного процесу інтеграції. Нарешті, успішне членство України в Європейському Союзі передбачає сталу підтримку та здатність країни адаптуватися до європейських стандартів та політик. Україна повинна бути готовою до прийняття правових актів ЄС, співпраці з іншими країнами-членами та активної участі в процесах прийняття рішень.

Отже, розглядаючи перспективи членства України в Європейському Союзі, слід враховувати, що це тривалий та вимогливий процес. Важливо продовжувати проводити реформи, сприяти розвитку демократії та правової держави, а також підтримувати глибоку співпрацю з Європейським Союзом. Це допоможе Україні наблизитися до європейських стандартів та досягти своїх цілей європейської інтеграції.

ВИСНОВОК

Під час проведення дослідження було зроблено наступні висновки щодо поставлених завдань:

У ході розгляду особливостей права Європейського Союзу стало очевидним, що ця юридична система має свої унікальні особливості, які відрізняють її від національних систем права. Європейський Союз, як політичний та економічний об'єднання країн Європи, створив складну систему правових норм і принципів, які регулюють його функціонування та взаємовідносини між його членами. Однією з найважливіших особливостей права Європейського Союзу є його принцип примату, за яким право Європейського Союзу має пріоритет над національними законодавствами країн-членів у випадках конфлікту між ними. Це забезпечує єдність правової системи Союзу та виконання його цілей і принципів у всіх країнах-членах. Також варто відзначити, що право Європейського Союзу постійно розвивається та адаптується до змін у суспільстві та глобальних викликів. Заходи Європейського Союзу спрямовані на забезпечення стабільності, безпеки, економічного розвитку та захисту прав людей в Європі. Узагальнюючи, можна сказати, що особливості права Європейського Союзу полягають у співвідношенні права ЄС та внутрішнього права держав-членів, принципі примату та постійному розвитку системи правових норм, спрямованих на досягнення цілей та принципів Європейського Союзу.

Висвітлюючи основні етапи розширення Європейського Союзу можна сказати, що історичні етапи розширення Європейського Союзу відображають послідовність приєднання країн до ЄС протягом часу. На основі розглянутих джерел та аналізу історичних фактів виділяються наступні основні етапи розширення Європейського Союзу:

Початок: Європейське Співтовариство (1957-1972): Перший етап розширення почався у 1957 році з утворення Європейського Співтовариства. Початковими країнами-засновниками були Німеччина, Франція, Італія,

Бельгія, Нідерланди та Люксембург. Протягом наступних років до Співтовариства приєдналися Велика Британія, Данія та Ірландія. Розширення на північ (1973-1995): Другий етап розширення був спрямований на залучення країн Північної Європи до ЄС. У 1973 році до Співтовариства приєдналися Данія, Велика Британія та Ірландія. Пізніше, у 1981 році, до них приєдналася Греція, а в 1986 році - Іспанія та Португалія. Ці країни розширили географічну присутність ЄС та зміцнили співробітництво у Європі. Розширення на Схід (2004-2013): Третій етап розширення був спрямований на включення країн Центральної та Східної Європи. У 2004 році до ЄС приєдналися Чехія, Естонія, Кіпр, Литва, Латвія, Мальта, Угорщина, Польща, Словенія та Словаччина. У 2007 році до них приєдналися Болгарія та Румунія, а також Хорватія у 2013 році. Це розширення мало значний вплив на політичну, економічну та культурну інтеграцію в регіоні та зміцнило єдність Європи. Проведене дослідження історичних етапів розширення Європейського Союзу дозволяє зробити висновок про його поступове зростання та розширення на основі політичних, економічних та культурних критеріїв. Це розширення сприяє зміцненню співробітництва, забезпеченню миру та стабільності в Європі, а також підвищенню рівня життя громадян.

Дослідивши передумови створення асоціації України з ЄС варто зазначити, що асоціація України з Європейським Союзом є результатом довготривалого процесу, який ґрунтується на ряді передумов. По-перше, однією з основних передумов створення асоціації стало прагнення України до європейської інтеграції та побудови міцних політичних, економічних і культурних зв'язків з країнами Європейського Союзу. Ця прагнення базується на спільних цінностях, які визначаються Хартією Основних прав Європейського Союзу, включаючи демократію, права людини, свободу і правову державу. По-друге, історичні події, зокрема Помаранчева революція 2004 року та Революція гідності 2013-2014 років, відіграли важливу роль у формуванні передумов для створення асоціації. Ці події свідчили про

суспільну підтримку та внутрішню волю України рухатися в напрямку демократичних реформ і європейської інтеграції. По-третє, важливу роль у формуванні передумов відіграла зовнішня політика України, зокрема активне співробітництво з країнами Європейського Союзу, включаючи підписання ряду угод та спільних ініціатив. Такі угоди, Угода про партнерство та співробітництво, План дій Україна-ЄС, були важливими кроками на шляху до асоціації з Європейським Союзом. Враховуючи ці передумови, асоціація України з Європейським Союзом стала важливим етапом у розвитку взаємовідносин між Україною та Європейським Союзом. Вона сприяє поглибленню співробітництва, зміцненню демократичних інституцій, розвитку економіки та підвищенню рівня життя громадян. Асоціація відкриває нові можливості для України на шляху до повноцінної європейської інтеграції та стає важливим зовнішньополітичним пріоритетом країни.

Розглядаючи питання ЗВТ слід зазначити, що ЗВТ між Україною та ЄС має потенціал стати майбутньою частиною внутрішнього ринку Європейського Союзу. Ця зона торгівлі відкриває нові перспективи та можливості для економічного зростання та розвитку обох сторін. Запровадження зони вільної торгівлі сприяє зближенню торговельних відносин між Україною та Європейським Союзом, забезпечуючи вільний доступ до ринку для товарів та послуг. Це сприятиме збільшенню обсягу торгівлі, створенню нових робочих місць і підвищенню життєвого рівня населення. Отже, впровадження зони вільної торгівлі з Україною як майбутньою частиною внутрішнього ринку Європейського Союзу відкриває нові перспективи для розвитку торговельних відносин та сприятиме економічному росту та процвітанню обох сторін.

Співпрацю між Україною та Європейським Союзом у сфері зовнішньої і внутрішньої політики можна охарактеризувати як процес, що базується на певних умовах. Ці умови визначають напрямки співпраці та встановлюють правила і принципи, які повинні бути дотримані обома сторонами. Умови

співпраці з Європейським Союзом у сфері зовнішньої політики передбачають активну участь України в зовнішньополітичних процесах, врахування спільних інтересів та цінностей, а також підтримку мирного врегулювання конфліктів і розвитку демократії. Значна увага приділяється спільним зусиллям у боротьбі з глобальними викликами, такими як тероризм, кліматичні зміни та міжнародна безпека. Умови співпраці у сфері внутрішньої політики передбачають гармонізацію законодавства, реформи в сфері правосуддя, боротьбу з корупцією та зміцнення демократичних інститутів. Україна зобов'язана впроваджувати стандарти та норми Європейського Союзу в свою законодавчу базу, що сприятиме зближенню зі стандартами та цінностями Європейського Союзу. Співпраця між Україною та Європейським Союзом у сфері зовнішньої і внутрішньої політики передбачає взаємне виконання зобов'язань, довіру, діалог та конструктивну взаємодію. Виконання умов співпраці є важливим елементом для розвитку та зміцнення відносин між Україною та Європейським Союзом. Отже, співпраця України з Європейським Союзом у сфері зовнішньої і внутрішньої політики передбачає виконання певних умов, що сприятимуть зближенню, розвитку та підтримці спільних цілей та інтересів обох сторін.

Висвітлюючи значення статусу України як кандидата в члени Європейського Союзу варто зауважити, що цей статус є важливим кроком для України на шляху до глибокої інтеграції в європейський простір та підтвердженням її зовнішньополітичного пріоритету. Отримання статусу кандидата в члени Європейського Союзу надає Україні певні переваги і можливості. Воно сприяє зміцненню політичних, економічних і культурних зв'язків з країнами ЄС, створює підґрунтя для розширення торговельних відносин та співпраці в різних сферах. Крім того, статус кандидата в члени ЄС стимулює внутрішні реформи в Україні, спрямовані на впровадження європейських стандартів, правил і норм у різних сферах життя країни. Загалом, статус України як кандидата в члени Європейського Союзу має велике значення як для самої України, так і для Європейського Союзу. Він

підтверджує стратегічну спрямованість України на реформи, розвиток демократії, правової держави та європейські цінності. Крім того, він стимулює зміцнення взаємодії та співпраці між Україною та країнами ЄС, сприяючи зміцненню стабільності, миру та процвітання у регіоні.

У ході дослідження було розкрито основні проблеми, з якими Україна зіткнулася на шляху набуття членства в Європейському Союзі. Ці проблеми включають різноманітні аспекти і вимагають комплексного підходу для їх вирішення. Основними проблемами є корупція та збройна агресія Росії. Корупція є однією з найбільших загроз для розвитку України та її європейської інтеграції. Недостатня прозорість, висока рівень хабарництва та недотримання законів є серйозними перешкодами для побудови сильної демократичної системи та правової держави. Для успішної євроінтеграції необхідно реформувати правоохоронні органи, судову систему та вжити ефективні заходи для запобігання корупції на всіх рівнях влади. Збройна агресія Росії також є серйозною перешкодою на шляху до європейської інтеграції. Ці дії порушують суверенітет та територіальну цілісність України, створюють гуманітарну кризу та загрожують стабільності в регіоні. Для подолання цих проблем необхідно зміцнювати реформаторський курс, спрямований на забезпечення правової держави, боротьбу з корупцією та забезпечення безпеки. Важливим є поглиблення співпраці з Європейським Союзом у вирішенні цих проблем, включаючи надання фінансової та технічної допомоги, обмін досвідом та підтримку у впровадженні реформ.

Підсумовуючи усе вище наведене можна сказати, що євроінтеграція належить до найважливіших завдань та пріоритетів української зовнішньої політики. Вступ України до Європейського Союзу відкриває широкі можливості для політичного, економічного та соціального розвитку країни, сприяє консолідації демократичних цінностей та прав людини. Євроінтеграція є процесом, що вимагає великих зусиль, структурних реформ та гармонізації законодавства з правом Європейського Союзу. Україна активно працює над реалізацією своїх європейських амбіцій та поступово

наближається до членства в Європейському Союзі. Здійснення євроінтеграційного курсу сприятиме зміцненню української державності, підвищенню рівня життя громадян та поглибленню співробітництва з країнами Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Угода про асоціацію, 2014. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu>.
2. Правова система Європейського Союзу: джерела, принципи, структура». URL: https://ukrainepravo.com/international_law/european_union_law/pravova-systema-evropeys`kogo-soyuzu-dzherela-pryntsypu-struktura/.
3. Європейське право: право Європейського союзу : підручник : у трьох кн. / за заг. ред. В. І. Муравйова., 2015.С.312.
4. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union, 2007. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT>.
5. Consolidated version of the Treaty on European Union, 2012. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012M/TXT>.
6. Judgment of the Court of 31 March 1971. Commission of the European Communities v Council of the European Communities. European Agreement on Road Transport. Case 22-70., 1971. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61970CJ0022#PP4Contents>.
7. Treaty of Lisbon, 2007. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2007:306:FULL>.
8. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union - DECLARATIONS annexed to the Final Act of the Intergovernmental Conference which adopted the Treaty of Lisbon, signed on 13 December 2007 - A. DECLARATIONS CONCERNING PROVISIONS, 2007. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12008E/AFI/DCL/17#PP4Contents>.

9. Treaty establishing the European Coal and Steel Community, 1951. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:11951K:EN:PDF>.

10. Treaty on European Union (TEU) / Maastricht Treaty, 1992. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11992M/TXT&from=EN>.

11. THE TREATY OF ROME, 1957. URL: https://ec.europa.eu/archives/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf.

12. TREATY OF AMSTERDAM, 1997. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11997D/TXT&from=EN>.

13. Толстов С. Процеси розширення ЄС в історичній ретроспективі / Сергій Толстов. // Наукове видання Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2015.С.118–136.

14. ЗАКОН УКРАЇНИ Про засади внутрішньої і зовнішньої політики, 2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>.

15. Постанова Верховної Ради України Про Основні напрями зовнішньої політики України, 1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text>.

16. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, 1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text.

17. План дій "Україна - Європейський Союз" Європейська політика сусідства, 2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text.

18. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз. 2012, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_850#Text.

19. Порядок денний асоціації Україна - ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію. 2009, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_990#Text.

20. Муравйов, В. "Зона вільної торгівлі як основа економічної інтеграції України у Європейський Союз." Law of Ukraine 4. 2016.
21. ГЕНЕРАЛЬНА УГОДА З ТАРИФІВ І ТОРГІВЛІ, 1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_264#Text.
22. Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС. Представництво Європейського Союзу в Україні, 2021. URL: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/eu_ukraine/trade_relation/free_trade_agreement/index_uk.htm.
23. Регіональна конвенція про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження, 2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/984_006-16#Text.
24. Загальна стратегія Європейського Союзу щодо України, 1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_492#Text.
25. Угода між Європейським Союзом та Україною щодо участі України у Поліцейській Місії, 2002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_356#Text.
26. Угода між Україною та Європейським Союзом про участь України в поліцейській місії Європейського Союзу в колишній югославській Республіці Македонія, 2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_941#Text.
27. Показники торговельно-економічного співробітництва Україна-ЄС, 2021. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelnno-ekonomichne-spivrobotnictvo-ukrayina-yes/pokazniki-torgovelnno-ekonomichnogo-spivrobotnictva-ukrayina-yes>.
28. Договір до Енергетичної Хартії та Заключний акт до неї, 2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_056#Text.
29. МЕМОРАНДУМ про взаєморозуміння щодо Стратегічного Енергетичного Партнерства між Україною та Європейським Союзом спільно з Європейським Співтовариством з атомної енергії, 2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_003-16#Text.

30. Руш О. С. РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ / О. С. Руш, С. В. Войтко. // Вісник Херсонського національного технічного університету. – С. 200–203.

31. ІСТОРИЯ СТАНОВЛЕННЯ ВІДНОСИН УКРАЇНА-ЄС. URL: <https://minjust.gov.ua/m/istoriya-stanovlennya-vidnosin-ukraina-es>.

32. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE EUROPEAN COUNCIL, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS UKRAINE RELIEF AND RECONSTRUCTION, 2022. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/system/files/2022-05/Ukraine-relief-reconstruction_en.pdf.

33. Copenhagen Declaration, 2018. URL: <https://rm.coe.int/copenhagen-declaration/16807b915c>.

34. EU Commission's Recommendations for Ukraine's EU candidate status, 2022. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu-commissions-recommendations-ukraines-eu-candidate-status_en?s=232.

35. Костенко О. М. Концепція протидії корупційній злочинності в Україні потребує нових підходів: основні тези / О. М. Костенко, О. Ю. 2016.

36. Бусол // Публічне право. - 2016. - № 2. - С.143-151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2016_2_21.

37. Політова А. С. Корупційна злочинність в Україні : стан і тенденції / А. С. Політова // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. - 2016. - Вип. 2. - С. 152-162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2016_2_17.

38. Політова, Анна Сергіївна. "ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ЯК ВИМОГА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ." Нове українське право 2. 2022. С.110-117.

39. Процедімова А. М. Застосування і зміцнення інституційного механізму забезпечення європейських стандартів запобігання корупції в Україні / Анастасія Миколаївна Процедімова, 2022. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11635>.

40. Самодай, В., & Ковтун, Г. (2023). КОРУПЦІЯ: ЗАГРОЗИ ТА НАСЛІДКИ ДЛЯ СОЦІУМУ. Економіка та суспільство, (49). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-67>

41. ІНДЕКС СПРИЙНЯТТЯ КОРУПЦІЇ, 2022. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/>.

42. Біленко О. А., Боротьба з корупцією як один з головних критеріїв членства України в ЄС. Informational, modern and recent theories of development: міжн. наук.-практ. конф., м. Мадрид, 29 - 31 травня 2023. С. 147-150.

43. Береза, Валерія. "ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ В СФЕРІ СПІЛЬНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ." EVROPSKÝ POLITICKÝ A PRÁVNÍ DISKURZ: 27.

44. Бояр А. О. Бюджетно-фінансові наслідки інтеграції України в ЕС / А. О. Бояр // Економіка України. - 2015. - № 11. - С. 71-86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2015_11_7.

45. Волкова С. С. Проблеми та перспективи входження України до ЄС / С. С. Волкова // Україна і Європейський Союз: шлях до сталого розвитку : зб. Наук. Ст. за матеріалами І наук. Практ. Конф. З європ. Права, м. Харків, 24 квіт. 2018 р. – Харків, 2018. – С.97–100.

46. Волошин Ю.О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти: монографія / за ред. М.О. Баймуратова. Київ: Логос, 2010. С.428.

47. Волошин Ю.О., Муравйов В.В., Мушак Н.Б. Вступ до права Європейського Союзу. Одеса: Фенікс. 2021.

48. Гладенко О. М. Міжнародно-правове співробітництво України з Європейським Союзом у сфері Спільної зовнішньої політики та політики безпеки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / О. М. Гладенко; кер. роботи М. А. Дамірлі; Нац. ун.-т "Одеська юридична академія". – Одеса, 2010. С.21.

49. Кравець, О. Особливості правової системи Європейського Союзу та її вплив на правову систему України, 2018. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prav_int_2018_4_11

50. Муравйов В. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / В. Муравйов, Н. Мушак // Віче. 2013. № 8. С.12-18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2013_8_6.

51. Мушак, Н. Б. "Механізм правового регулювання відносин України та Європейського Союзу у сфері захисту прав людини." Бюлетень Міністерства юстиції України 5. 2013. С.5-13.

52. Мушак, Наталія. "Співробітництво України та Європейського Союзу у сфері візової політики." European and Comparative Law Journal 1. 2016.

53. Оцінка інтеграції України до європейського економічного простору: колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. О.О. Борзенко ; НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». Електрон. дані. - К., 2021. С.486. табл., рис. URL: [http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/05/Оцінка інтеграції України до ЕЕП.pdf](http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/05/Оцінка_інтеграції_України_до_ЕЕП.pdf)

54. Палінчак, Микола Михайлович, et al. "Торговельно-економічне співробітництво ЄС та Україна.". 2017.

55. Плющ Д. С. Зовнішньоторговельні ефекти зони вільної торгівлі України з Європейським Союзом. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» (29 –

Міжнародні відносини). – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2021.

56. Яковюк І. В. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз : монографія / І. В. Яковюк. – Харків : Право, 2013. С.760.

57. Яценко О.М. Євроінтеграція України: реалії, проблеми, перспективи: монографія. Харків: Видавничий Дім «Ін Юре», 2013. 468 с.

58. Capik, A. Ukrainian constitutional adjudication framework via Association Agreement towards the European Union [Текст] / Agata Capik // Актуальні проблеми правознавства, 2016. Вип. 1. С.187-190.

59. Single European Act, 1986. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11986U/TXT&from=EN>.

60. Treaty of Nice, 2001. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12001C/TXT&from=EN>.

61. TREATY ESTABLISHING A SINGLE COUNCIL AND A SINGLE COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES AND ANNEXED DOCUMENTS, 1965. URL: <http://aei.pitt.edu/5202/1/5202.pdf>.

62. Ukraine's EU Integration: A Long Way Home, 2022. URL: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2022/number/4/article/ukraine-s-eu-integration-a-long-way-home.html>